

Møde for lukkede dører, Stortinget 21. oktober 1904

Møde for lukkede dører i Stortinget
den 21. oktober 1904 kl. 17.00.

Præsident: Thorne.

Dagsorden:

Referat.

Præsidenten: Mødet erklæres lovlig sat for lukkede døre. Da den sag, som foreligger til behandling, er indbydelse fra præsidenten for det franske kammers freds- og voldgiftsgruppe, sendt til Stortingets præsident og det norske stortings freds- og voldgiftsgruppe, foreslaar jeg, at mødet bliver at holde for lukkede døre.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

C. Berner: Efter anmodning fra præsidenten skal jeg tillade mig at give forsamlingen en meddelelse om denne indbydelses forhistorie, som jeg tror, det vil være hensigtsmæssigt for herrerne at lære at kjende. - Ivaares da rektor Horst, som havde opholdt sig længere tid i Paris, var heroppe som medlem af Nobelkomiteen, søgte han en samtale med præsidentkollegiet og meddelte derunder, at han af formanden for den franske parlamentariske gruppe for fred og voldgift, d'Estournelles de Constant, havde faaet i opdrag underhaanden at forhøre hos præsidenterne, hvorvidt der kunde gjøres regning paa, at medlemmer af det norske storting vilde sammen med endel svenske og danske rigsdagsmænd deltage i et parlamentarisk møde i Paris, som var tænkt afholdt i sidste del af november. Præsidenterne svarede hertil samstemmig, at de fandt dette tidspunkt yderst uheldigt af hensyn til Stortingets arbeide, og henstillede til rektor Horst, om sagen kom videre paa tale nede i Paris, da at fremholde de omstændigheder, som maatte gjøre det vanskeligt for norske tingmænd at deltage i et saadant møde til den nævnte tid, og ved siden deraf fremholde sidste del af mai som et heldigere tidspunkt ikke bare for norske tingmænd, men antagelig ogsaa for medlemmer af den svenske og af den danske rigsdag. Rektor Horst overtog at give besked herom, og ikke længe efter, i en skrivelse af 21de mai, meddelte rektor Horst fra Paris, at han havde haft en samtale med d'Estournelles de Constant og meddelt ham, hvad der var bleven aftalt, og at han nu kunde oplyse, at det viste sig gjørligt at afholde det paatænkte møde i mai. Efter dette troede præsidenterne at kunne gaa ud fra, at forsaavidt et saadant møde kom istand, vilde det blive henlagt til det nævnte tidspunkt, sidste del af mai. Men i begyndelsen af juni indeholdt vore aviser en telegrafisk meddelelse fra Paris om, at den franske parlamentariske gruppe for fred og voldgift i et netop afholdt møde havde besluttet at indbyde svenske og danske rigsdagsmænd og norske tingmænd til et møde i Paris

i slutningen af november. Jeg sendte øieblikkelig rektor Horst et udklip af disse telegrammer og bad ham give nærmere oplysninger om sammenhængen. I et brev, som kort efter indløb fra ham, meddelte han, at han ikke efter modtagelsen af mit sidste Brev havde haft anledning til personlig at tale med d'Estournelles de Constant, men at han antog forandringen af tidspunktet skrev sig derfra, at den franske voldgiftsgruppe havde ment at maatte fastholde november, og at d'Estournelles de Constant enten havde bøiet sig derfor eller var blevet overstemt. Avismeddelelsen indeholdt tillige, at der straks vilde udgaa indbydelse til den svenske og danske rigsdag og det norske storting. Imidlertid var det først i begyndelsen af juli - saavidt jeg erindrer den 1ste eller 2den juli - at der indløb en indbydelsesskrivelse til Stortingets præsidentskab. Skrivelsen var dateret 16. juni, men var altsaa først ekspederet adskillig senere. I denne skrivelse meddeles, at den franske parlamentariske gruppe for international voldgift i sit møde samme dag havde besluttet at søge fortsat de parlamentariske sammenkomster, som var indledet ved de engelske parlamentarikers besøg i Paris det foregaaende aar. Derpaa heder det - "Jeg har fra mine kolleger modtaget det behagelige mandat at forespørge, om det vilde være muligt for et antal medlemmer af det norske parlament sammen med et udvalg af det danske og svenske parlament at bære os med et besøg i Paris" - og saa tilføies der, at man efter nøie overveielse, uagtet det indrømmes, at det ikke kan falde lige bekvemt for alle, har fundet at burde foreslaa den 26 november som første mødedag.

Som det vil bemærkes, er denne indbydelse ikke udgaaet fra det franske parlament; den er udgaaet fra den franske parlamentariske gruppe for fred og voldgift, og det er som denne gruppes præsident at hr. d'Estournelle de Constant har udfærdiget skrivelsen. Herpaa blev der svaret fra præsidentskabets side i en skrivelse af 4 juli. I denne skrivelse takkes der for den foreløbige indbydelse, men der tilføies, at det ikke vil være muligt for nærværende at sige, om et udvalg af Stortinget vil kunne modtage indbydelsen til den angivne tid, da Stortinget først begynder sine møder den 11te oktober. Det heder videre: "man tror at burde tilføie, hvad hr. Horst, efter forudgaaende konference med Stortingets præsidentkollegium, allerede har meddelt Dem, at november maaned vil være en ubekvem tid for de norske parlamentarikere, da Stortinget ved den tid er sterkt optaget med sit arbeide."

Efterat dette Storting var traadt sammen, har præsidentkollegiet gennem telegramveksling søgt at bringe paa det rene, hvordan den svenske og den danske rigsdag stillede sig til sagen. For den svenske rigsdags vedkommende er det jo at merke, at den først træder sammen den 15de januar. Den svenske rigsdag har altsaa ikke kunnet drøfte spørgsmaalet; men det vil formentlig gennem avismeddelelser være bekjendt for herrerne at talmännen i

de 2 svenske kamre har været sammen i Stockholm og er bleven enige om, at en repræsentation fra svensk side burde finde Sted, og de skal, efter hvad der er meddelt, have gjort op en liste over deltagere og ladet forespørge hos vedkommende, om de maatte være villige til at reise. Det endelige resultat heraf foreligger ikke; men præsidentskabet har, paa forespørgsel, modtaget en telegrafisk meddelelse fra Stockholm, som gaar ud paa, at talmännen foreløbig har meddelt de franske indbydere, at antagelig 30 rigsdagsmænd vil møde frem. Hvad den danske rigsdag angaar, har som bekjendt vore aviser allerede for en tid siden indeholdt meddelelser om forhandlinger i anledning af den samme sag. Jeg skal ikke opholde mig derved; men jeg skal meddele det svar, som Folkethingets formand har afgivet paa en forespørgsel herfra om, hvilken beslutning Rigsdagen havde fattet angaaende repræsentation ved parlamentarikermødet i Paris. Svaret lyder saaledes: "Rigsdagens formænd har svaret indbyderne, at indbydelsen modtages, og at et antal af 25 à 30 rigsdagsmænd vil fremmøde."

Adskillig tid efter at den nævnte indbydelse eller forespørgsel, hvad man vil kalde det, fra hr. d'Estournelles de Constant var indløbet hertil, kom der et eksemplar af det foreløbige program for mødet. Efter dette forudsættes der, at de indbudte vil ankomme til den franske grænse den 25de november Kl. 3 em. og til Paris samme dags aften Kl. 8 1/2. Saa skulde opholdet i Paris strække sig over den 26de, 27de, 28de og 29de november. Fra den 30te november er der planlagt en rundreise fra Paris til en række byer i det sydlige Frankrige - blandt dem Bordeaux, Marseille, Lyon - og tilbage til Paris. Denne rundreise er planlagt saa, at man først vil komme tilbage til Paris den 10de december, eller muligens den 9de sent om aftenen, saaledes at man i hvert fald først den 10de vil kunne reise fra Paris hjem. Altsaa, om man kun tænkte at deltage i mødet i Paris, vilde man blive opholdt der til den 30te november. Skulde man deltage ogsaa i rundreisen, vilde man først kunne afreise fra Paris hjemover den 10de december.

Som det heraf vil fremgaa, har præsidentskabet ikke kunnet give nogen yderligere meddelelse til hr. d'Estournelles de Constant som repræsentant for indbyderne end den af 4de juli, som jeg nævnte. Det faar nu blive Stortingets sag at afgjøre, hvordan man bør stille sig ligeoverfor denne indbydelse. - Jeg skal tilføie, at samtidig med denne indbydelse, som var stilet til Stortingets præsident, indløb der ogsaa - ligeledes fra den samme gruppe - indbydelse til den norske parlamentariske gruppe for fred og voldgift om at lade sig repræsentere. Denne sidste indbydelse blev af hr. d'Estournelles de Constant tilstillet hr. rektor Horst, som dengang opholdt sig i Paris, og som hr. d'Estournelles de Constant vidste var formand i den norske parlamentariske gruppe. Indbydelsen blev af rektor Horst sendt op til mig; jeg har ikke fundet at burde fremlægge

den til behandling og afgjørelse i gruppen, før Stortinget havde truffet sin afgjørelse, - efter konference med gruppens formand, hr. Horst, som var fuldt enig i, at der burde gaaes frem paa den maade. Hertil tror jeg for øieblikket at burde indskrænke mig. Skulde der ønskes yderligere oplysninger, skal jeg meddele dem, saavidt jeg kan.

Præsidenten: I forbindelse med den redegjørelse for sagens stilling som nu er leveret af hr. præsident Berner, skal jeg meddele, hvad der er foretaget fra præsidentkollegiets side, efterat Stortinget er traadt sammen. Straks Stortingets sammentræden sammenkaldte jeg præsidentkollegiet til drøftelse af sagen, og vi blev da enige om, at vi skulde sammenkalde Stortingets komiteformænd, forat de sammen med os kunde drøfte, hvad der burde foretages, idet vi nemlig gik ud fra, at det selvfølgelig vil have stor indflydelse paa Stortingets arbejde, om en saadan repræsentation skal sendes afsted. Blandt disse herrer, som altsaa danner vor vanlige arbejdsordningskomite, har der gjort sig forskjellige meninger gjældende. Hensynet til Stortingets arbejde har selvfølgelig her spillet en stor rolle. Og ligeledes har meningene været adskillig delte med hensyn til spørgsmaalet om repræsentationens talrighed, i tilfælde der fattes beslutning om at modtage indbydelsen; men forsaavidt stortinget skulde bestemme sig til at sende en repræsentation, tror jeg, der er en overveiende stemning for, at denne repræsentation burde bestaa af mindst 20 medlemmer. For det tilfælde at Stortinget skulde bestemme sig for at modtage indbydelsen, hvilket jo selvfølgelig vilde være det bedste af hensyn til, at baade Danmark og Sverige, som vi nu ved med vished, vil blive repræsenteret, har præsidentkollegiet idag formet et forslag til stortingsbeslutning som en veiledning under forhandlingerne her idag. Jeg skal oplæse dette forslag; det lyder saa:

"I. Stortingets præsident bemyndiges til med tak for indbydelsen at meddele, at 20 medlemmer af Stortinget vil fremmøde.

II. Stortinget samtykker i, at de til reisen og fremmødet fornødne beløb udredes af de til tilfældige statsudgifter bevilgede midler. Beløbet bliver at disponere efter nærmere anordning af præsidentkollegiet.

III. Præsidentkollegiet bemyndiges til under samarbejde med Stortingets freds- og voldgiftsgruppe at træffe endelig bestemmelse om, hvilke medlemmer af Stortinget der kommer til at deltage."

For at undgaa enhver misforstaaelse skal jeg udtale, at dette forslag ikke maa forstaaes som givende udtryk for en enstemmig opfatning af sagen inden præsidentkollegiet, idet der, saavidt jeg ved, er flere medlemmer, der er i tvil baade om hvorvidt man under Stortingets nuværende forhold i det hele taget kan sende en repræsentation, og

tillige om, hvormange medlemmer den i tilfælde skal bestaa af.

Vogt: Jeg er ikke enig i det forslag, som nu er fremlagt af præsidentkollegiet, og jeg skal ganske kortelig faa lov til at redegjøre for de grunde, der gjør, at jeg stiller mig paa et andet standpunkt ligeoverfor denne sag. - Det er jo allerede baade af repræsentanten fra Sarpsborg og fra præsidentstolen blevet fremhævet, hvorledes det tidspunkt, hvorpaa denne sammenkomst skal finde sted, er - man kan gjerne sige, den mest uheldige, som kan tænkes, for vor nationalforsamling og for dens arbeide. Det er jo ikke tvilsomt, at hvis man virkelig skrider til dette at sende en større del af nationalforsamlingen - efter det forslag, som her er fremsat, er der jo spørgsmaal om over en sjettepart af nationalforsamlingens samlede medlemstal - og af dem maa der jo igjen selvfølgelig være flere af de mest repræsentative mænd, de, som inden komiteerne ogsaa trækker noksaa store las - det er jo ikke tvilsomt, siger jeg, at sender man en saadan repræsentation afsted, saa kommer det nødvendigvis til ikke alene at maatte forsinke Stortingets arbeide, men jeg tror næsten, jeg kan sige, at Stortingets arbeide i det tidsrum, fra afreisen og indtil vi træder sammen igjen over nytjaar, i virkeligheden kommer til at ligge fuldstændig brak. Disse mænd vil i det tilfælde komme til at reise herfra senest den 24de november, og der kan vel i virkeligheden, naar der er spørgsmaal om deres tilbagekomst, ikke være tale om andet, end at de først vil kunne vende tilbage, efterat de har været med paa den rundtur, som blev nævnt af hr. Berner, hvilket vil medføre, at de tidligst vil komme tilbage den 12te december. Da vil der ikke forud for juleferierne i grunden kunne blive tale om noget alvorligt arbeide enten inden komiteerne eller i Stortinget og afdelingerne. Dette er jo omstændigheder, som er saa iøinespringende, at jeg ikke behøver videre at fæste mig ved det; og jeg mener, at naar dette er tilfældet, skulde der være ganske afgjørende grunde, som desuagtet skulde kunne tvinge en til at sige, at dette vil vi gaa med paa. Men saadanne afgjørende grunde har jeg for mit vedkommende ikke kunnet finde. Jeg medgiver selvfølgelig, at naar der kommer en saadan indbydelse, ligger det meget nær, og det er behageligst og hyggeligst for alle parter, om man kan sige: Den indbydelse tager vi med tak imod, og det skal være os en glæde at fremmøde; men at gjøre det, som er behageligst og bekvemmest, gaar ikke altid an og saaledes ikke her, medmindre der er afgjørende grunde, som skulde tvinge os. Men at saadanne foreligger forstaar som sagt ikke jeg. Her er der ikke tale om en indbydelse fra nationalforsamling til nationalforsamling. Der er ikke tale om en indbydelse fra virkelig officielle institutioner for det franske folk eller for den franske stat, da vilde sagen have stillet sig anderledes. Hvad det gjælder, er en henvendelse fra en gruppe, - en gruppe, som har sin store betydning, og hvis værd jeg ikke paa nogensomhelst maade underkjenner, men

som dog er og bliver en gruppe og intetsomhelst andet, og under de forhold mener jeg, at internationale etikettehensyn ikke i ringeste maade tilpligter os at gaa til et saadant skridt, som der her er spørgsmaal om.

Saa er der hensynet til, hvad der er gjort i Sverige, og i Danmark. Jeg indrømmer, at det selvfølgelig har sin betydning, og at det trækker i retning af, at det kunde være ønskeligt, om vi var med. Men som det er fremholdt allerede fra hr. Berners side: Svenskerne har jo let for at være med i dette tilfælde; de sidder ikke oppe i sin daglige gjerning, de sidder ikke oppe i opfyldelsen af det hverv, som er givet dem gennem deres vælgere, for dem spiller derfor ikke hensynet til arbeidets udførelse nogensomhelst rolle, de staar ganske fri og uafhængige af det. - Og hvad Danmark angaar, er det jo bekjendt nok, at arbeidsordningen dér er af en anden art, end den er her, og at danskerne uden nogen tilsvarende gene til den, vi vilde komme til at være udsat for i vort arbeide, vil kunne afsende disse repræsentanter. Jeg mener derfor, eksemplet fra disse lande spiller ikke forsaavidt nogensomhelst afgjørende rolle, og naar ikke hensynet til indbyderne og heller ikke hensynet til disse to andre lande, til hvem indbydelsen er udgaaet, kan findes at tvinge os til at deltage, saa forstaar jeg ikke, hvilken nødvendighed det kan være for os at modtage indbydelsen.

Det kan naturligvis siges, at det vil være lidt vanskeligt for udlandet kanske at forstaa, at vi ikke skal kunne være med, naar de to andre nationer er med. Men som sagt, ligeoverfor Sverige vil jo forholdet være meget let at forklare; og hvad angaar forholdet ligeoverfor Danmark, vil jeg sige, at selv om Danmark havde havt den samme arbeidsordning, men man der havde sagt, at det hensyn sætter vi os ud over, saa forstaar jeg ikke, at det paa nogen maade skulde tvinge os. Jeg mener, det er et fuldt værdigt svar og et svar, som vil forstaaes af enhver, som overhovedet har interesse at gjøre sig klart, hvad det gjælder, naar vi svarer, at af hensyn til, at vi sidder midt oppe i vor gjerning, kan vi ikke uden at tilsidesætte vore pligter som repræsentanter og uden at tilsidesætte vort eget lands interesser indlade os paa at modtage en indbydelse til disse festligheder, hvor velkommen denne indbydelse end ellers kunde være. Jeg mener ogsaa, at det svar vil saa meget bedre forstaaes, naar der, som det er oplyst af hr. Berner, allerede paa forhaand fra præsidentskabets side er gjort opmærksom paa, at der ikke er nogen tid, som i virkeligheden kunde være mere ubekvem for os end den, som er valgt. Indbyderne har ikke kunnet lempe sig efter os; - hvor beklageligt det end er, er vi nødt til ikke at kunne lempe os efter dem. Jeg mener, som sagt, at et saadant svar: Vi sidder i vor gjerning og kan ikke forlade den for at drage derned for at feste, selv om det ellers kunde være meget kjærkomment, og selv om man meget gjerne kunde ønske det forøvrigt, - et saadant svar vil forstaaes udad til, og jeg mener, at det ogsaa vil forstaaes indad til. Men jeg mener, det vil vanskeligt

forstaaes indad til, her i landet, hvis Stortinget begynder, kan man gjerne sige, sin gjerning med en beslutning om at tage ferier fra 23de eller 24de november til over nytaar; for det er og bliver efter min mening det faktiske forhold, hvis vi indlader os paa dette. Jeg har her holdt mig til det forslag, som er blevet fremsat. Jeg kan tænke mig, at der kommer andre forslag, og jeg forbeholder mig i tilfælde senere at komme ind paa dem. - For mit vedkommende vilde min tanke faa sit udtryk i et forslag omtrent saalydende: "Præsidenten anmodes om med erkjendtlig tak for den modtagne skrivelse af 16de juni d.a. at meddele formanden i den franske parlamentariske freds- og voldgiftsgruppe, af hensynet til Stortingets arbejde - her kan muligens tilføies: og arbejdsordning - desværre umuliggjør fremmøde af noget af dets medlemmer ved de forestaaende festligheder i Paris." Jeg mener, man vil gjennem vedtagelsen af et saadant forslag akcentuere, at det er arbejdet, som paalægger os pligter, og at det er pligter, der ikke kan vige for festligheder.

C. Berner: En ytring, som faldt fra den sidste taler, foranlediger mig til at give en oplysning. Den grunder sig ganske vist paa en konfidentiel meddelelse, dels til præsidentkollegiet og dels til mig personlig; men jeg tager alligevel ikke i betænkning at fremkomme med den, da dette møde holdes for lukkede døre. Ved den sammenkomst, som fandt sted mellem præsidenterne og hr. Horst i vaares, blev det af Horst sagt, at d'Estournelles de Constant for ham havde udtalt, at han tænkte sig, at indbydelsen skulde udgaa fra parlament til parlament. Dette er altsaa ikke blevet tilfældet. Som jeg tidligere har oplyst, er indbydelsen udgaaet fra den franske parlamentariske gruppe for fred og voldgift; men den er, som jeg ogsaa har fremhævet, sendt samtidig til Stortingets præsident som repræsentant for Stortinget og til formanden for den norske parlamentariske gruppe for fred og voldgift som repræsentant for denne. Angaaende aarsagen til den forandring, at indbydelsen er kommet til at udgaa fra den nævnte franske gruppe istedetfor fra det franske deputeretkammer, har d'Estournelles de Constant meddelt hr. Horst, at man i Paris efter nærmere overveielse fandt at burde benytte den samme form, som var anvendt ligeoverfor de engelske parlamentarikere i forrige aar. Dengang udgik indbydelsen fra den franske parlamentariske gruppe for fred og voldgift, ikke fra deputeretkammeret, eller fra deputeretkammer og senat i forening. Derfor, oplyste han, havde man fundet at burde handle ligedan denne gang. I anledning af en anden ytring, som faldt fra hr. Vogt, tror jeg at burde gjøre opmærksom paa - der blev forresten, saavidt jeg hørte, pegt paa det ogsaa af præsidenten -, at hvad præsidenten oplæste, er at betragte som udtryk for den opfatning, som deles af et flertal af præsidenter og komiteformænd, forsaavidt Stortinget maatte beslutte at lade sig repræsentere ved leiligheden.

A. Berge: Jeg ved ikke, om det er gaaet andre repræsentanter, som det er gaaet mig. Men jeg maa sige, jeg paahørte repræsentanten fra Kristiania med den dybeste forundring, med den største forbauselse. Hr. Vogt udtalte, at dette at deltage i dette stevne eller i denne kongres, vilde være at "tilsidesætte vort lands interesser". Det var hans egne ord; de kom i en anden forbindelse. Man vilde tilsidesætte sit lands interesse, sagde han, hvis man vilde tage ferier midt i arbejdstiden og lade de mange vigtige sager, som venter paa Stortingets afgjørelse, ligge og vente. Det vilde være en tilsidesættelse af landets interesser, om man vilde modtage denne indbydelse og "drage ned og feste". Jeg havde ikke tænkt mig, at en saadan opfatning af denne indbydelse og af hele dette spørgsmaal vilde blive gjort gjældende. - Jeg skal forudskikke den bemærkning, at der er en ting i denne indbydelse, som strengt taget ikke huer mig, dette, at indbydelsen udgaar til Norge, Sverige og Danmark. Ja, det kan hænde, det er et tilfælde, der kun ser ud som en tanke. Det smager i alfald noget af, hvad jeg ikke synes om; men jeg skal lade det ligge.

Men æskes der saa min stemme om, hvorvidt vi skal deltage eller ikke efter denne indbydelse, svarer jeg ubetinget ja, af to grunde. Det norske storting har ved sit arbejde for freds- og voldgiftssagen erhvervet sig en stærk position ude i verden. Der har været seet med forskellige blikke paa de bestræbelser, som fra denne forsamlings side og fra endel af dens medlemmers side bort igjennem aarene har været gjort for at slaa til lyd for fredstanken. Det har været bedømt forskjelligt og kritiseret forskjelligt, det husker endel af os, som har siddet her nogle aar. Men resultatet af dette arbejde (..?) ikke længer oversees Det har vist sig, om ikke paa anden maade, saa paa den maade, at denne forsamling nu sidder og forvalter nobelpræmierne. Det er en paaskjønnelse og en paaskjønnelse, som skaffer respekt. Naar nu freds- og voldgiftsgruppen i den franske nationalforsamling udsender en indbydelse til de nordiske lande, skulde da vi nu holde oss tilbage? Vi skulde maaske lade udsendinger fra vort broderfolk paatage sig det besvær at repræsentere os. Det vil jeg ikke være med paa, hr. præsident. Jeg mener, at vi vanskelig i dette øieblik kan tilgodese vort lands virkelige interesser paa nogen bedre maade end at modtage indbydelsen og lade os repræsentere saa fyldigt, som det vel er os muligt. Det kan hænde, det er en eller anden lovsag, som maa vente nogle uger, det kan hænde, det er en eller anden lovsag, som ikke kan blive behandlet iaar for det, - jeg siger, det veier for mig overmaade lidet; ialfald i sammenligning med, hvad der her er tale om, mener jeg, man med fuld grund kan sige: Hvad man ikke kan række iaar, det faar man række ad aare. Naar der er tale om et saadant stevne, hvor parlamentarikere fra de nordiske lande samles om denne store fælles opgave, saa vil jeg ikke, at mit lands nationalforsamling skal være urepræsenteret. Den anden

grund er den: Det har nu i mange aar været hævdet tradition i denne forsamling, at man har sluttet sig med varme og styrke om freds- og voldgiftstanken, og der har fra Stortingets side aar efter aar været givet bevilgninger og foretaget skridt for at arbeide tanken frem, - jeg mener, at der her er en anledning til at virke for den samme tanke, og jeg mener, at den anledning bør ikke forsømmes. Jeg vil altsaa i tilfælde stemme for, at Stortinget lader sig repræsentere ved et antal, omtrent som af præsidentkollegiet var tænkt.

Vogt: Som jeg sagde allerede første gang, jeg havde ordet, jeg forstaar godt de betragtninger, som kan gjøre sig gjældende i retning af det ønskelige i her at sende en del af Stortingets medlemmer afsted; men naar jeg veier det ligeoverfor hensynet til Stortingets arbeide, kan jeg ikke finde, at det kan være tvilsomt for mig, hvor vægtskaalen hælder. Det var det, jeg gjorde gjældende sidst, og det mener jeg, at man har fuld adgang og fuld berettigelse til at gjøre. Det har aldrig været min tanke og har heller ikke ligget i mine ord, at det var nogen, som skulde ønske at tilsidesætte landets interesser. Skulde det mod min villie have ligget deri, saa var det ialfald en uheldig vending og intetsomhelst andet. Jeg tror, det fremgik tydelig og klart af, hvad jeg ytrede, at jeg ikke var blind for betænelighederne ved at undlade at møde, men at disse betæneligheder dog for mig var forsvindende ligeoverfor hensynet til den anden side. Det; som nu blev anført af repræsentanten fra Lister og Mandals amt, har ikke i ringeste maade kunnet forandre min anskuelse i saa henseende. Det er ikke bleven modsagt og lader sig ikke modsige, tror jeg, at skal en større del af nationalforsamlingen drage herfra den 24de november og vende tilbage den 12te eller 13de december, saa er det en død tid for Stortinget den, som ligger imellem, og den døde tid vil da paa grund af den snart efterfølgende juleferie komme til at strække sig udover nytaar, og det er dette, som jeg mener nødvendigen vil komme til at lede til, at interesserne for landet herhjemme ikke vil kunne varetages paa den maade, som jeg mener, at vore vælgere har ret til at kræve af os. Jeg tror, at det har man fuld ret til at sige, og at den opfatning fuldt vel lader sig forsvare, og at den opfatning, som jeg har sagt, ogsaa meget vel vil forstaaes udover landet, medens jeg har mine tvil om, hvorvidt den opfatning fuldt saa vel vil forstaaes, som siger: Ja, dette er nok saa, men her gjælder det alligevel et besøg i den franske nations hovedstad, og for det hensyn maa alle andre vige.

Martinsen: Jeg er enig i, at denne indbydelse kom temmelig paa tvers for Stortingets arbeide, og at det vilde været i høi grad ønskeligt, om den havde gjældt den tid, som af hr. Berner blev antydet, nemlig mai maaned; men indbydelsen er nu engang der, og vi har altsaa at tage vor beslutning, om vi vil tage mod den eller ikke tage mod

den. For mig staar sagen saaledes, at naar vore nabolande, Sverige og Danmark, har modtaget indbydelsen, saa kan vi ikke afslaa den. Der gives, saavidt jeg skjønner, ingen vei forbi. Vi vil vanskelig - ja, jeg tror, jeg kan sige, det vil være umuligt for os - at faa dem i Frankrige til at begribe, at vi har en arbejdsordning, som vil generes deraf, at 10 eller 20 medlemmer reiser til Paris. Forholdene dernede er saadanne, at det er et faatal af det franske deputerkammer, som virkelig arbejder, de fleste indskrænker sig til at stemme. De kjender ikke til forholdene hos os, hvor hver mand er medlem af en komite og som saadan arbejder omtrent daglig. Det er fremmed for dem, og de vil vel have vanskeligt for at forstaa det. Den omtale, som vi paa den maade kan udsætte os for gennem pressen, tror jeg ikke vil gavne vort land. Saa uheldigt som det derfor er, mener jeg, at vi bliver nødt til at tage mod indbydelsen; men jeg tror heller ikke, at den behøver at forvolde den skade, som min kollega, hr. Vogt, paapegte saa sterkt. Jeg tror ikke, vi behøver at gaa saa langt, som der er nævnt her, for at tilfredsstille det krav, som jeg mener er oppe. Jeg ser for det første ingen nødvendighed for, at denne deputation, eller hvad man vil kalde det, som vi sender afsted, skulde behøve at reise omkring i provinserne i Frankrige. Det forekommer mig lidet paakrævet. Jeg tror, de faar indskrænke sig til at deltage i møderne i Paris de 4 dage, og da kan hele turen gjøres paa 10 dage. Det er ikke en saa forskrækkelig lang tid, at det behøver at standse arbeidet hos os. Dernæst havde jeg tænkt mig, at det var nok at sende 10 medlemmer. Det bliver ganske vist paa den maade færre end der bliver sendt fra Danmark og Sverige, men derfor kan vi med rette, mener jeg, paaberaabe os vor arbejdsordning; og formanden for disse 10 medlemmer dernede, som ved flere anledninger vil faa ordet, vil faa anledning til fuldt officielt at redegjøre for, at grunden til, at vi ikke har kunnet sende flere repræsentanter, er den, at vor arbejdsordning er saadan, som den er. Det vil blive optaget i den franske presse, og alting vil paa den maade bringes i orden. Derimod et totalt afslag det vil, tror jeg, skade os i mange henseender. Jeg vil derfor stemme for, at vi sender en deputation, eller hvad man vil kalde det, der ned; men jeg forbeholder mig i tilfælde at stille forslag om at repræsentationen skal bestaa af 10 medlemmer.

Arctander: Jeg har været i megen tvil under de forhandlinger, som jeg paa grund af min stilling har deltaget i angaaende denne sag, idet jeg selvfølgelig ikke har kunnet lukke øinene for, at en modtagelse af indbydelsen paa en værdig maade - med en tilstrækkelig talrig repræsentation - ikke kan undgaa at øve nogen indflydelse paa vort arbejde. Ved siden deraf har jeg derimod ikke lagt saa megen vegt paa omkostningerne, da udgifterne jo ikke kan blive noget særdeles betragteligt beløb paa et statsbudget, og det vil være en æresskilling, som man ikke faar veie altfor nøie. Det var hensynet til

arbeidsforstyrrelsen, som gjorde, at jeg fuldt ud var med paa den henstillen fra præsidenterne, at man maatte henlægge dette møde til maj og ikke til november, uagtet jeg ikke er enig med hr. Vogt i, at november er den uheldigste tid; der gives en uheldigere tid. Februar eller mars havde i denne henseende været adskillig uheldigere end november, efter min mening. Jeg havde en lang stund den tro, at vi ved en høflig takkeskrivelse kunde undbede os fra at møde under paaberaabelse af de baand, som vor arbejdsordning lagde paa os. Derved skulde vi ialfald ikke resikere i mindste maade at faa forvansket opfatningen af vor nationalforsamlings stilling til freds- og voldgiftssagen, som det her gjælder, som er det samlende for det hele. Det er nemlig noksom bekjendt ogsaa i Frankrige, at det er os, som har begyndt her, og de andre har fulgt efter i Norden; og vi har faaet en erkjendelse for dette, som hr. Berge ogsaa udtalte, derigjennem at forvaltningen af nobelpræmien er overdraget til os; saa jeg nærer saaledes ikke synderlig frygt for, at vor stilling forsaavidt skulde misforstaaes; men hvad jeg frygter for vil følge af unkladelsen af at møde, det er det samme, som hr. Berge ogsaa har berørt. Jeg mener ikke netop, at vort nabolands mænd vil lægge an paa at optræde som repræsentanter baade for Norge og for Sverige. - Naar vi har svaret i et officielt skrift og forklaret hvad grunden er til vor udeblivelse, saa kunde det ikke i almindelighed falde dem ind at gjøre dette; men opinionen i Frankrige vilde alligevel føres i den retning, at ligesom vi ved diplomatiske forhandlinger, ved repræsentation gennem gesandter - repræsenteres af det svenske udenrigsstyre og den svenske gesandt, saaledes møder de svenske herrer og mænd i Paris som repræsentanter baade for Sverige og for Norge, - en misforstaaelse, som jeg tror vil ligge overordentlig nær for det franske publikum i almindelighed og for de franske publicister som veileder publikum. Jeg har seet saa meget af den slags misforstaaelser, at jeg ved, de ligger meget nær; og det anser jeg at være af megen betydning, at de tvil, jeg nærede, om man kunde være med paa dette af hensyn til den indflydelse, det vilde have paa Stortingets arbejde, de tvil maatte jeg efterhvert opgive.

Det bidrog ogsaa sit til, at jeg opgav dem, at jeg mener, de er noget overdrevne disse forestillinger, man gjør sig om den forstyrrelse, dette vil volde i arbeidet. For det første vil jeg erklære mig enig med hr. Martinsen i, at en overveiende del af de nordmænd, som reiser der ned, faar indrette sig saa, at de vender tilbage, naar møder og fester i Paris er slut uden at følge med paa rundreisen i de større franske byer. Jeg forstaar indbydelsen saa, at dertil vil være anledning. Der er i indbydelsen sagt omtrent som saa, at de, som kunde afse tid til det, ønsker man ogsaa, skal deltage i en saadan rundreise. Jeg mener, at de, som det er vanskeligst for os at afse, fordi de er ordfører i vigtige sager e.l., de faar indrette sig paa den maade, at de kommer tilbage i

begyndelsen af december. At nogen følger med paa rundreisen ogsaa sammen med de svenske og danske, som bliver med, det har jeg ikke noget at sige paa; om det bliver en mindre del som gjør det, tror jeg ikke, det vil senere vort arbejde saa farlig meget. Men forsamlingen vil altsaa være defekt, mangle 20 mand, fra 24de november til de første dage af december, og vi vil mangle endel af disse 20 mænd videre i en uges tid endda. Jeg tænker mig, at en nærliggende følge deraf bliver, at vi som regel ikke kan holde forsamlingsmøder til beslutning i sager; - jeg siger: Som regel. Det kunde jo tænkes, at nogle sager var saa presserende, at man maatte behandle dem; naar man havde det grundlovsbestemte antal af tingets medlemmer tilstede, saa mener jeg, man fik gjøre det; men som regel mener jeg, at vi vil - ogsaa af hensynsfuldhed - ikke komme til at holde forsamlingsmøder for at fatte beslutning; men referatmøder til fordeling af indkomne sager til komiteerne kan vi selvfølgelig holde. Men hvis man, som forudsætningen har været i præsidentkollegiet, bestemmer sig for, at ingen komite maa berøves flere end 2 medlemmer, eller hvis det skulde vise sig af særegne grunde ønskeligt at tage én mere, at man da skaffede vedkommende komite erstatning for dette ene medlem, saa at de fleste af vore komiteer vil beholde 4 medlemmer, da mener jeg, at i den tid, hvori deltagerne i Parismødet er fraværende - 1 1/2 à 2 1/2 eller 3 uger for en del medlemmers vedkommende, det er den længste tid - den kan fuldt ud benyttes til komitearbejde. Der er allerede nu oversendt os en hel del sager, og flere kommer, som kan gjøres til gjenstand for fuldstændig behandling i komiteen, selvom komiteerne kommer til at mangle et par mand. De par mænd i komiteen, som reiser, maa altsaa finde sig i, at naar de kommer tilbage, vil der være en hel del sager - ikke af dem, hvor de selv er ordførere, men andre sager altsaa, - fuldt forberedte, og de faar da tage stilling til dem paa samme maade som de, der ikke er medlemmer af vedkommende komite, maa tage stilling til de efter hvert foreliggende indstillinger. Naar vi dernæst efter at have faaet fuld adgang til at holde forhandlingsmøder igjen i begyndelsen af december, trækker forhandlingerne ud nogle dage nærmere jul end sædvanligt, saa tror jeg ikke, det tab, arbeidet lider, vil have nogen særdeles stor betydning. Jeg tror ikke, det skal kunne veie op, hvad der i mine tanker her er hovedsagen, og hvad jeg slet ikke er enig med lagmand Vogt i at vore vælgere ikke vil forstaa.

Hovedsagen er at benytte denne leilighed, gribe den og holde fast paa den fra det givne udgangspunkt, som vi selv har skabt i vor stilling til fredssagen, denne leilighed til at presentere vort land som det selvstændige suveræne rige ved siden af de øvrige riger. Vi har faaet indbydelsen saadan, og som saadan skal vi modtage den. Jeg mener, at hr. Vogt ikke skal være saa aldeles sikker paa, at vore vælgere ikke har øie for dette. De forlanger ikke blot flittigt arbejde af os, samvittighedsfuld virken af

os her i denne sal; men de forlanger ogsaa, at enhver saadan anledning, som har betydning for hævdelsen af vor nation, vor selvstændighed i den vanskelige stilling, hvori Norge i saa henseende befinder sig, den skal nationens repræsentanter benytte. Det er ialfald det indtryk, jeg har af mine vælgere, og jeg tror, hr. Hersleb Vogt tager fejl, hvis han mener, at hans vælgere i Kristiania ser bort fra det hensyn. For yderligere at komme paa det rene med, hvad der kunde være tale om af arbejdsforsinkelse - jeg beder bemærket, at jeg forudsætter nogen arbejdsforsinkelse, men ikke saa betydelig, som hr. Hersleb Vogt forudsatte - har jeg undersøgt i tidligere stortingsforhandlinger, hvad der kunde falde af arbejde i Stortinget og afdelingerne - det er det, jeg gaar ud fra vilde blive forstyrret - i tiden fra omkring 20de november til begyndelsen af december. Det har dreiet sig om en 7 - 8 stortingssager og 3 - 4 odelstingssager i de sidste aar. Sagerne har i regelen ikke været tidligere forberedt, der har ikke været stort mere at vælge mellem, end at der i løbet af disse 12 - 14 dage kun har været tale om dette forholdsvis ringe antal sager, et antal sager, som kan koncentreret paa et par dages forlænget arbejde før jul. Jeg tror derfor ikke, man skal lægge altfor megen vægt paa det hensyn - nogen vægt har det selvfølgelig.

Det er sandt, denne indbydelse er ikke udgaaet fra det franske parlament til det norske storting ligesaa lidt som til den svenske og danske rigsdag. Den er udgaaet fra freds- og voldgiftsgruppen i det franske parlament, der - ligesom freds- og voldgiftsgruppen her væsentlig bestaar af stortingsmænd - overveiende indbefatter deputerede og senatsmedlemmer. Freds- og voldgiftsgruppen i Frankrige omfatter noget over 250 af de to afdelingers medlemmer. Det er altsaa en noksaa anselig gruppe. Det er saa, det er ikke det hele parlament som er indbyder - det har man ikke fundet anledning til. Man har gjort, som man gjorde ligeoverfor det parlamentariske møde med engelskmændene. Men jeg vil bede om at faa bemærket den ting ogsaa - ikke bare med hensyn til denne indbydelses form og den natur, som sammenkomsten paa grund deraf havde, men ogsaa ligeoverfor dette, som blev pointeret noksaa skarpt af lagmand Vogt, at det bare var fester, det gjaldt -: Det var ogsaa fester, som betegnede det ydre omrids for samkvemmet med engelskmændene. Men efter hvad jeg har læst baade i aviser og i tyngre betragtninger over disse ting, saa er det fra disse sammenkomster mellem franskmændene og engelskmændene, at voldgiftstraktaten mellem England og Frankrige har sit udspring. Det er ikke festerne, som skaber saadant, men det personlige samvær, den anledning, som der bydes til at forklare sig mand og mand imellem om forholdene, det er dette, som har den store betydning. At gjøre de norske statsretslige forhold bekjendt for de mest fremstaaende mænd inden det europæiske politiske liv, det har betydning for os og vort lands stilling i nutid og fremtid. Man kan sige, at vi har jo allerede

voldgiftstraktaten istand med Frankrige - jeg haaber, det er saa. Den skal jo allerede være afsluttet, saa vi faar vel snart se den. Men jeg mener, det er ikke bare det, man opnaar ved dette. Der vil være andre gavnlige følger for vort land og vore to nabolande her i Norden, som kan følge af en saadan forstaaelse som den, der kan gives anledning til ved et saadant samvær.

Jeg mener ved det, jeg har paavist om, hvordan det vil forholde sig med arbeidet, med den adgang, der er for komiteerne til fuldt ud at arbeide med 7 mand - at der er adgang hertil, vil jo enhver vide, da vi i aarevis har havt forskjellige komiteer, som kun har 7 medlemmer - jeg vil med henvisning til dette protestere bestemt mod lagmand Vogts udtalelse om, at en modtagelse af indbydelsen og afsendelse af 20 medlemmer af denne forsamling er det samme som at begynde juleferien den 24de november. Det er efter min overbevisning ingenlunde tilfældet. Det er en eneste stor overdrivelse, at sige noget saadant.

Saa har jeg kun én ting til bemærkning til at gjøre ligeoverfor det af hr. Martinsen antydede forslag om en reduktion i medlemstallet, f.ex. til 10 mand. Dette er et spørgsmaal, som gjentagne gange har været oppe under de overlægninger, som har fundet sted i de sidste dage mellem præsidenterne indbyrdes og med komiteformændene, og jeg for min part har stadig bekjendt mig til den mening, at skal vi møde, bør vi møde ogsaa med hensyn til tallet paa en saadan maade, at vort lands stilling ikke i nogen henseende kan misforstaaes. Vi maa erindre det, - de af os, som har været nede i Frankrige, ved det af egen erfaring -, at vi der kommer til et land, hvor de fleste mennesker, ikke blot det almindelige publikum ude paa gaden, men selv ellers meget oplyste mennesker er fuldstændig uvidende om vore forhold. Franskmændene nærer jo ofte en næsten suveræn foragt for det, som er udenfor de franske grænser, mange af dem ialfald; og de er saa optaget med større ting, at et lidet lands forhold er noget, som de sjelden sætter sig fuldstændig ind i. Vort lands forhold kjender de ikke til. Møder vi nu dernede med en samling af et halvsnes mand ligeoverfor 30 svensker, vil dette i den populære opfatning i Frankrige straks gjøre os stor skade. Jeg vil ikke være med paa det. Da heller ikke møde eller møde med én mand end møde med et underlegent tal, som vil blive udlagt i den almindelige opinion derhen, at det land møder ikke bare i forhold til sine ressourcer - det er jo noget, som ikke behøver at krænke os, vore ressourcer er ikke saa store - men i forhold til sin politiske stilling ogsaa. Det behøver ikke at sende flere - siden svenskerne sender saa mange, Norge behøver efter sin stilling ikke at sende mere end 10. Jeg vil ikke sige, at de mest oplyste og kyndige folk eller de, der staar i spidsen som indbydere, vil gjøre denne misforstaaelse gjældende. Indbyderne selv som har skrevet brevet, gjælder dette visselig ikke; men i store kredse i Frankrige vil denne misforstaaelse gjøre sig gjældende, og

den vil blive overmaade vanskelig at plukke ud igjen, saa det vil jeg ikke være med paa. Jeg mener altsaa, at spørgsmaalet om arbeidets forstyrrelse kan løses paa den maade, at man siger: "Ikke over to mand fra hver komite", og spørgsmaalet om udgifterne, enten det er 10 eller 15 eller 20 mand, maa her ikke være afgjørende. Desuden maa man erindre, at udgifterne ikke kan beregnes at ville komme til at aftage i forhold til antallet af medlemmer. Jeg vil derfor stemme for det af præsident Thorne fremlagte forslag, og jeg vil tilraade Stortinget at slutte sig om det.

Præsidenten: Jeg skal i anledning af den sidste udtalelse af hr. Arctander gjøre opmærksom paa, at der ikke er fremsat noget forslag; der er kun antydnet, hvordan præsidentkollegiet har tænkt sig, at sagen i tilfælde skulde ordnes.

Arctander: Jeg har ikke brugt ordet "fremsat", men sagt "fremlagt". Det er fremlagt her, men ikke fremsat af præsidenten.

Bernhard Hanssen: D'hrr. Berge, Martinsen og Arctander har udtalt det meste af, hvad jeg havde tænkt at sige, og for at undgaa gjentagelser mest muligt skal jeg fatte mig i al korthed. Hr. Vogt mener, at det er et værdigt svar at sige til den franske nationalforsamling eller den franske gruppe: "Vi har det saa travelt, vi har ikke tid til at møde. Vi sidder sammen i 7 - 8 maaneder i dette lille land; men vi har det alligevel saa travelt, at vi har ikke tid og anledning til at sende 20 mand ned til det internationale møde for denne store sag. Det maa man kunne forstaa," siger hr. Vogt, "det maa franskmændene og hele verden forstaa, og det er et værdigt svar." Nei, de vil ikke forstaa det, de vil simpelthen ikke tro det engang. Vi har rigtig god tid her i dette storting. Der er mange, som arbejder stridt; men der er ogsaa mange, som har rigtig god tid, og dersom valget foretages med nogen skjønsmhed og med noget hensyn ogsaa til det faktum, saa vil det ikke behøve at sinke Stortingets tid nævneværdig, at man reiser ned til dette møde. Det er ganske vist ikke en indbydelse fra parlament til parlament; men vi har hørt hr. Berner oplyse, og jeg kan ogsaa oplyse, at det, at indbydelsen fremkom fra den parlamentariske gruppe, er kun en formsag. I realiteten maa vi betragte det som en indbydelse fra det franske parlament, eller jeg kan gjerne sige fra flertallet af det franske folk til det norske. Vil vi gjøre vort land kjendt, og vil vi have vort folk respekteret som et frit, selvstændigt folk ude i verden, saa maa vi ikke undlade at møde paa de internationale stevner, og dette gjælder i endnu høiere grad ved et stevne som dette, da det er folkenes repræsentanter, som mødes. Jeg har for ganske nylig personlig havt anledning til at erfare, hvor lidet vort lands forhold og vor statsretslige stilling er kjendt i udlandet, ja, selv af

folk, der skulde kjende det. Da dette møde holdes for lukkede døre, kan jeg jo gjerne nævne et eksempel eller flere. Paa veien til St. Louis var jeg sammen med en fremtrædende amerikansk kongresmand, der nylig har taget adskillig del i valgkampen derborte. Han siger til mig: "Ja, I møder jo i Stockholm sammen med den svenske repræsentation." "Nei", sagde jeg, "det gjør vi rigtignok ikke", og saa maatte jeg jo forklare ham, hvorledes det hang sammen. Han var fuldstændig uvidende herom. Det er ikke én gang et saadant tilfælde træffer; men det er ofte. Ogsaa ved en anden leilighed beklagede jeg, at vi ikke havde fundet anledning til at møde frem. Det var ved selve udstillingen. En eftermiddags program for den interparlamentariske konferences deltagere lød saaledes: "De delegerede modtages i landenes respektive huse af vedkommende landes kommissionærer." Vi nordmænd maatte sidde hjemme, vi havde intet hus. Det følte smerteligt, og jeg talte med adskillige derborte, som beklagede at Norge ikke deltog i udstillingen, og jeg beklager det nu mere, end jeg har gjort før. Her er et internationalt stevne, et stevne, hvor fire folks repræsentanter er indbudt til at møde sammen for at drøfte en stor sag, en af de største i verden, en sag, der kun kan fremmes ved internationalt samarbeide, ved at man lærer hinanden at kjende, udveksler tanker, former beslutninger og forener sin vilje til det fælles store maal. Det nytter ikke at arbeide isoleret; man maa arbeide i fællesskab. Her i dette arbeide, som det norske storting har knæsat, som vi har støttet i flere aar, som vi har gaaet i spidsen for, her skulde vi ikke have tid til at sende 20 repræsentanter til et 10 dages møde maaske! For det indrømmer jeg, at vi behøver ikke at reise rundt i Frankrige, vi kan slutte med Paris, hvis man saa vil, ialfald de fleste, som hr. Arctander har nævnt, og det er mig bekjendt, at ialfald enkelte af de danske delegerede gjør det samme. Jeg vil ikke optage tingets tid mere, vi har jo saa travelt. Jeg vil bare paa det bedste anbefale det af præsidenten antydede forslag.

Jørgen Knudsen: Jeg har som medlem af arbejdsordningskomiteen havt anledning til at være med paa at forberede sagen paa et tidligere trin, og jeg har i arbejdsordningskomiteen indtaget det standpunkt, at det vistnok vil falde meget ubeleiligt for Stortinget at lade sig repræsentere ved denne anledning, men jeg troede, at forholdene var af den natur, at man burde strække sig længst muligt i imødekommenhed ligeoverfor indbyderne. Jeg anser det ikke som umuligt for Stortinget i alt væsentligt at kunne gjøre sin gjerning tilfredsstillende, hvis man afser et medlem fra hver komite; men skal man som regel afse to medlemmer, og naar der tillige hensees til, at toldkomiteen har berøvet enkelte komiteer medlemmer, da finder jeg, at antallet bliver saa stort, at det rimeligvis vil forstyrre Stortingets arbeide. Jeg har derfor ikke kunnet slutte mig til det af præsidenterne

fremlagte forslag. Jeg gaar nemlig ud fra, at vi ikke kan modtage indbydelsen til kun at møde i Paris, men at vi maa tage indbydelsen, som den foreligger, og lade vore medlemmer reise rundt omkring i Frankrige og følge med paa den hele tur. Da vil tiden fra den 22de november til den 12te december medgaa for disse herrer; de maa afreise herfra den 22de november og kan ikke være tilbage før den 12te december. Det er en saa lang tid, at et stort antals fravær utvilsomt vil føles ganske væsentligt i vort arbejde her, og det vil nok vise sig, at hvis saa mange som 20 reiser, vil det komme igjen paa stortingssessionen udover vaaren, det vil med andre ord forlænge sessionen. Det anser jeg som lidet ønskeligt, og det bør undgaaes. Jeg kan ikke finde, at det gaar an at lægge saadan vægt paa det antal, som sendes. Det, som der maa lægges vægt paa, er, at man modtager indbydelsen og viser den høflighed og imødekommenhed, som man ser sig istand til; men enten der kommer et større eller mindre antal, det maa man lægge mindre vægt paa. Jeg tror ikke netop, at der vil blive maalt med den alen i Frankrige, at der maales og veies i forhold til antallet af de repræsentanter, som sendes; skulde der blive foretaget maaling og veining, saa vil det kanske blive gjort paa den maade, at man lægger merke til, om de herrer, som sendes, kan repræsentere landet, om de kan tale det franske sprog, gjøre sig forstaaelige. Franskmændene er som bekjendt daarlige sprogmand, ialfald er det vist ganske faa, som taler norsk. Derfor vil det være nødvendigt, at de herrer, som sendes, kan gjøre sig forstaaelige, helst paa fransk, eller i mangel deraf muligens paa engelsk eller tysk. Efter den foreløbige oversigt man fik i arbeidsordningskomiteen, skulde der være 9 fransktalende herrer, som havde meldt sig, 9 herrer, som i større eller mindre grad forstod fransk. Efter min opfatning vilde det være tilstrækkeligt, om vi sendte 10 mand. Jeg kan, hvis det kan føre til nogen tilslutning, gjerne tøie mig til 12, men gaar man videre, vil det efter min mening virke skadeligt. Forholdet er nemlig det, at det er ikke alle komiteer, hvorfra der har meldt sig nogen - fra enkelte komiteer har ingen meldt sig, saa det vil blive nødvendigt selv for at naa tallet 10 eller 12 at tage to fra enkelte komiteer. Hvis det nu træffer sig saa, at de komiteer muligens har et medlem placeret i toldkomiteen, saa kanske de kan komme til at miste tre medlemmer. Det vilde jeg anse meget uheldigt. Jeg tror, man burde ordne sig saa, at ingen komitee regelmæssig mistede mere end to medlemmer, saaledes altsaa at de komiteer, som nu har forstærket toldkomiteen med et medlem, ikke sender flere end et medlem. Andre komiteer, som ikke har afseet noget medlem til toldkomiteen, kunde sende indtil to medlemmer. Paa den maade antager jeg, at arbeidet nogenlunde kunde gaa sin jevne gang i Stortinget, ialfald hvad komiteernes arbejde angaar. Jeg forudsætter nemlig, at toldkomiteen ikke kunde undvære nogen af sine medlemmer. Jeg tror heller ikke, at nogen har meldt sig fra toldkomiteen til denne reise. Hvad

antallet forøvrigt angaar, er det at lægge mærke til, at det er oplyst under disse foreløbige forhandlinger, at Nobelkomiteen er indbudet og sandsynligvis vil modtage indbydelsen. Den udgjør 5 mand. Desuden er der udgaaet indbydelse til private herrer rundt om i landet - hvor mange af dem der modtager indbydelsen, kjender man ikke til, men der er udgaaet indbydelser. Jeg har ogsaa idag erfaret, at der skal være udgaaet indbydelse til statsministeren. Under disse omstændigheder er det vel sandsynligt, at hvis Stortinget nu f.ex. bestemmer sig for at lade sig repræsentere ved 12 mand, saa vil der i ethvert fald møde op 17, idet Nobelkomiteen, som maa ansees som repræsentativ, da den er valgt af Stortinget, møder, saa antallet i sig selv ikke vil blive saa ganske lidet, selv om man nu indskrænker sig til 12 mand. Jeg tillader mig at foreslaa, at der gøres den forandring i det fremlagte forslag, at tallet 20 forandres til 12.

Præsidenten (Thorne): Hr. Knudsen har altsaa, optaget det forslag, som er fremsat af præsidentskabet, med forandring af Tallet 20 til 12. Jeg skal som repræsentant faa udtale nogle ord i anledning af udtalelser, som er kommet her. Det er nemlig fremholdt her baade af hr. Martinsen, at de medlemmer, som reiste, ikke behøvede at være med paa rundturen, og af hr. Arctander, at nogle kunde reise hjem og nogle være med paa den. Jeg vil sige, at naar der er tale om i Frankrige at vise vor selvstændighed, saa tror jeg, at det vigtigste ved hele reisen vil være, at Norge er repræsenteret ogsaa paa denne tur rundt i Frankrige. Det er meningen, at der skal besøges - jeg tror, det er 7 af de største byer i Frankrige, byer, som Norge staar i ikke saa ganske liden forretningsforbindelse med, jeg skal nævne Marseille, Lyon, Bordeaux og flere andre af de største byer dernede. Der tror jeg netop, det vil have sin store betydning, at Norge er repræsenteret. Med hensyn til tallet er jeg nærmest tilbøielig til at slutte mig til, hvad hr. Knudsen har udtalt, og jeg kan i mange henseender henholde mig til ham. Jeg lægger ikke saa stor bred paa, enten det bliver 12 eller 20, al den stund - som hr. Knudsen har fremholdt - ogsaa Nobelkomiteen med sine 5 mand vil være med. Den vil altsaa ogsaa reise, og forsaavidt Stortinget sender en repræsentation, vil ogsaa den slutte sig til den norske repræsentation. Vi skal ogsaa huske, at i de to andre lande, som nu lader sig repræsentere, nemlig Sverige og Danmark, er der to kamre. Fra Sverige sendes der 15 fra hvert kammer. Fra Danmark sendes der 25 fra begge kamre - jeg ved ikke rigtig, hvor mange der sendes fra hvert ting. Sender vi da 12 i forbindelse med Nobelkomiteen, saa mener jeg, at det ogsaa er en fyldig repræsentation, al den stund Stortinget netop har begyndt sine arbejder. Og det vil jo enhver forstandig mand forstaa, at i en nationalforsamling paa 117 Medlemmer har man vanskeligt for at sende saa mange som 20 ogsaa af den grund, at her hos os arbejder jo hvert af Stortingets medlemmer i

komiteer. Jeg har ikke villet undlade at fremholde dette allerede nu.

Myrvang: Jeg forstod præsidenten saa, at det var hans mening, at forsamlingen først skulde votere over, hvorvidt der skal sendes nogen repræsentation, og dernæst over antallet af repræsentanter, som skal sendes. For mig vil det være afgjørende for, hvorvidt jeg skal stemme for at sende repræsentanter, at vide, hvor mange der vil komme til at blive sendt. Jeg mener nemlig, at hvis vi skal sende saa mange, som 20, vil Stortinget blive uarbejdsdygtigt, og det mener jeg, man ikke kan udsætte sig for. Der er talt om Stortingets og forsamlingens værdighed, men jeg mener, det vil stemme meget lidet overens med denne forsamlings værdighed, at man skal sende saa mange medlemmer, at de, som bliver gaaende igjen, skal blive gaaende som et andet rumpparlament, som gaar rundt og vegeterer og ikke gjør nogen Nytte. Jeg er vis paa, at skal vi sende 20 af denne forsamlings medlemmer, de kyndigste og dygtigste - for det maa vi selvfølgelig gjøre - saa vil de, som er igjen, ikke kunne arbeide. Jeg mener derfor, at hensynet til Stortingets arbejdsdygtighed maa være det vigtigste. Det gaar da ikke an af hensyn til disse festligheder at gjøre Stortinget ganske uarbejdsdygtigt. Jeg er derfor tilbøielig til at stemme for det af hr. Jørgen Knudsen antydede antal 10 eller høist 12. Jeg mener, det maa være fuldstændig tilstrækkeligt. Naar vi ser hen til antallet af medlemmer i den svenske rigsdag f.ex., saa passer det noksaa godt. Den svenske rigsdags første og andet kammer har nemlig over tre gange saa mange medlemmer som det norske storting, og jeg mener, at 10 - 12 af de dygtigste, mest repræsentative mænd i denne forsamling vil kunne gjøre fuld fyldest for sig. Jeg tror ikke, at 20 mand vil gjøre dobbelt saa god nytte for sig. Jeg indrømmer, at dette stevne kan have sin betydning, men jeg tror, at man ogsaa let kan overvurdere betydningen af det. Det er ikke nogen drøftelse eller forhandlinger der her er tale om. Det er festligheder der er tale om. Jeg tror ikke, man skal overvurdere betydningen af disse festligheder. Jeg mener, at hensynet til vort eget lands arbeide, hensynet til Stortingets egen arbejdstid maa være det afgjørende, og jeg mener, det værdigste for denne forsamling er, at vi kan sende en del repræsentanter, uden at Stortinget generes af at have sendt for mange fra sig. Jeg vil derfor bede præsidenten om først at lade votere over antallet af dem, som skal sendes.

Præsidenten: I anledning af den sidste udtalelse af hr. Myrvang skal jeg oplyse om, at det er præsidentens mening, at der først bør voteres over præsidenternes forslag om at sende et antal af 20, hvis der ikke kommer forslag om et høiere antal. Hvis det bifaldes, er sagen dermed afgjort. Bifaldes det ikke, vil der, efter hvad der nu foreligger, blive stemt over hr. Jørgen Knudsens forslag, som er

overensstemmende med det fremlagte forslag med undtagelse af, at antallet af medlemmer er sat til 12 istedetfor 20. Hvis heller ikke det bifaldes, voteres der tilslut over Hr. Vogts forslag.

Castberg: Jeg slutter mig til dem, som har gjort gjældende, at det moment, som i denne sag vil blive tillagt og maa blive tillagt vægt med hensyn til spørgsmaalet, om man skal paatage sig de ulemper af forskjellig art, som et fremmøde vil medføre, er hensynet til, at specielt Sverige, men ogsaa Danmark, er repræsenteret ved disse festligheder - det er jo kun festligheder, det gjælder. Det forekommer mig ogsaa at være fuldt beføiet, den sterke fremhæven af ulemperne ved fremmødet baade af hensyn til Stortingets arbeide, og jeg vil føie til, af hensyn til de omkostninger, dette medfører; thi skal der sendes f.eks. 20, maa man vel gaa ud fra, at der bliver betydelige udgifter ved det. Der har ikke været nævnt noget af forslagsstillerne; men underhaanden har antydningssvis været nævnt et snes tusen kroner eller saa, hvis det antal skal sendes, som her har været foreslaet, og deltagelsen skal have det omfang med hensyn til tid, som har været nævnt. Men naar jeg har bedet om ordet, er det, fordi jeg ogsaa vil præcisere, at skal man være repræsenteret, forekommer det mig, at der lægges aldeles overdreven vægt paa, enten man møder med det ene tal eller med det andet. Man siger, at svenskerne møder med 30 og den danske rigsdag med 25 medlemmer. Det norske storting repræsenterer jo for vort land det samme som begge rigsdagens kamre i Sverige og begge den danske rigsdags ting i Danmark. Skulde man derfor følge dette princip helt ud, forekommer det mig at være et ligesaa vægtigt argument for at sende 30, hvis det er kvantiteten, det kommer an paa. Men det finder jeg er at stille sagen noget paa hovedet at lægge saadan væsentlig vægt paa kvantiteten af det, som sendes. Jeg mener, at om man her fra Stortinget sendte f.eks. 20 - 30 mand, hvoraf over halvdelen ikke kunde et ord fransk, saa kunde vi risikere, at vore repræsentanter under disse festligheder kom i situationer, som ikke vilde være hyggelige hverken for dem selv eller for dem, de skulde repræsentere, og jeg er i megen tvil om, hvorvidt en saadan repræsentation vilde være saa særdeles ønskelig for os. Jeg lægger meget mere vægt paa kvaliteten end paa kvantiteten af, hvad man sender som repræsentation for os ved en leilighed som denne. Hvis man vil være repræsenteret ved disse festligheder, saa staar det for mig, som om det vilde være at svare med langt større honnør, om man sagde, at man takkede for indbydelsen og modtog den, men at man af hensyn til Stortingets arbejdsordning og arbeide ikke kunde afse et saa betydeligt antal af dets medlemmer, men at man sendte f.eks. 3 af tingets repræsentative mænd, 3 af tingets præsidenter til at repræsentere ved denne leilighed. Man siger, at derved vilde det blive for officielt, efter hvad jeg har hørt underhaanden. Denne

indbydelse er vistnok stillet af en gruppe; men den er stilet til Stortinget, saavidt jeg kan forstaa, og den er adresseret til Stortingets præsident, ved siden af at der er kommet indbydelse til Stortingets parlamentariske fredsgruppe. At da Stortinget paa en saadan indbydelse svarer, at vi sender 3 af vore, hvad repræsentativ evne og stilling angaar, bedste mænd afsted, det mener jeg vilde være en langt bedre repræsentation end 20 repræsentanter, hvoraf kanske halvdelen som sagt ikke forstod et muk fransk. Der kunde ogsaa tænkes en anden udvei, og det var, at Stortinget udtrykkelig bemyndigede Nobelkomiteen til at være Stortingets repræsentant ved denne leilighed.

Der er allerede kommet, og jeg tror, der vil komme yderligere bestemt protest mod nogetsomhelst fremmøde. Vi kan da være forberedt paa, at ialfald hvis der sendes et større antal af udsendinger og med et ikke ubetydeligt beløb i omkostninger, vil dette blive brugt i agitationen mod Stortinget, hvilket hverken kan være ønskværdigt for Stortinget eller behageligt for de herrer, som reiser afsted som repræsentanter. Jeg mener, at ogsaa det er noget, man skal tage i betragtning. Jeg for min del vil nødig være med paa helt ud at negte repræsentation for Stortinget ved denne leilighed; men jeg tror, at man overdriver i adskillig grad for det første betydningen af dette i det hele, og jeg tror, at man overdriver endnu mere betydningen af det antal, man sender. Jeg skulde være tilbøielig til, hvis det vinder nogen tilslutning, at foreslaa, at Stortinget svarer noget i den retning, jeg her har antydnet.

? Arctander: Jeg bad om ordet, da præsidenten som repræsentant gjorde en del bemærkninger fra præsidentstolen om, at det efter hans mening var det vigtigste at være med paa rundturen til Lyon, Bordeaux, Toulouse, Marseille, Angoulême og de andre byer, som man skulde besøge. Jeg kan ikke tilegne mig den mening, at dette skulde være det vigtigste. Det officielle fremmøde i selve freds- og voldgiftssagen finder sted i Paris. Der træffer man de franske nationalrepræsentanter og de danske og de svenske. Det er derfra, beretningerne kommer om hvert lands fremmøde, om hvem de har mødt ved, og om det indtryk, de har gjort paa franskmændene. Denne omreise i distrikterne kan betragtes dels under synsvinkelen af elskværdig imødekommenhed for at underholde og adsprede de indbudne gjæster og dels under synsvinkelen af - hvad der har været udtrykkelig fremhævet - ved siden af freds- og voldgiftssagen ogsaa at virke for mere direkte materielle interesser. Det er næringsforeningerne i Frankrige, som har sat sig i bevægelse for at møde op ved en leilighed som denne; de har visselig sin finger med i spillet ved denne omreise. Den kan have sin betydning, det er saa; men for landets repræsentation politisk seet, for fremhævelsen af Norge som det selvstændige rige har det ganske anden betydning mødet om freds- og voldgiftssagen i Paris end mødet om vineksporten fra Bordeaux eller om konkurrancen i

fiskehandelen paa Spanien. Dette har meget stor betydning, men paa et ganske andet omraade. Jeg havde tænkt mig dette ordnet paa den maade, at en del fulgte med og da specielt de, der kunde være repræsentanter for disse betydningsfulde materielle norske og franske interesser, - at de kunde overvære disse møder. Men at sige, at det er det vigtigste ved hele reisen for hævdelser af Norge som selvstændigt rige, at nordmændene i sin helhed kommer til at følge med paa denne rundtur, forstaar jeg ikke; det er mig umuligt at tilegne mig den opfatning. Saa talte præsidenten for, at man skulde nedsætte antallet til det af repræsentanten Knudsen nævnte, 10 à 12, idet han dertil vilde føie Nobelkomiteens 5 medlemmer. Nu, det er mit haab, at hvis Stortinget modtager indbydelsen og sender repræsentanter, saa vil Nobelkomiteen med den centrale stilling, den indtager i denne sag, ogsaa sende repræsentanter for sig. Men den kan ikke sende 5, idet Nobelkomiteens fungerende formand er vicepræsident i Stortinget, og man vil visselig holde paa, at han bliver en af de medlemmer, som sendes fra Stortinget. Der bliver da bare 4 igjen af Nobelkomiteens medlemmer, og den ene af disse 4 ligger nede i Rom, og det er meget tvilsomt, om man kan foranledige ham til at reise til Paris i den anledning. Mere end 3 kan man saaledes ikke gjøre regning paa fra Nobelkomiteen. Men netop den omstændighed, at jeg stoler paa, at Nobelkomiteen med den centrale stilling, den indtager, og den anseelse, den nyder som forvalter af Nobelpræmien, vil blive med, og at dens repræsentanter i Frankrige vil blive ligestillet med Stortingets repræsentanter, netop det gjør, at jeg for min part kan nøie mig med 20 medlemmer. Jeg mener ikke, at man netop skal tolke saa nøie for hver enkelt mand og sige: Er der 30 fra Sverige, saa maa der være 30 fra Norge. Men er der 30 fra Sverige, saa maa der ialfald være et stort og tilstrækkeligt antal fra Norge ogsaa, ikke noget, som bare er halvparten af den svenske repræsentation, fordi om Sverige har 2 kamre og vi bare ét. Dette vil atter være en ting, som vil være gjenstand for grov misforstaaelse i Frankrige. I Frankrige kjender man ikke af egen erfaring andet end tokammersystemet, man har ikke gjort sig fortrolig med det i Norge og Australien raadende etkammersystem. Den misforstaaelse ligger derfor meget nær; svenskerne har to kamre og sender derfor saamange flere, fordi de ogsaa delvis skal sørge for Norge. Vi skal huske paa, at Frankrige er en nation, som uagtet den store vegt den har i Europa, ikke sidder inde med noget særlig nøiagtigt eller grundigt kjendskab til de smaa nationers statsretslige forhold. Jeg vil derfor i det hele taget ikke være med paa prutning i antallet af medlemmer hverken til 10, 12 eller 15, da mener jeg, et afslag med paaberaabelse af hindringerne for os er meget rigtigere og bedre. Jeg kan paa ingen maade være enig med den repræsentant fra Hedemarkens amt, som havde ordet, i at dette vilde være at afvæbne Stortinget fra alt arbejde. Jeg antager, at den ærede repræsentant gaar ud fra, at

alle komiteformænd og alle præsidenter kanske ogsaa skulde sendes bort. Det har ingenlunde været min tanke, og deri er jeg enig med repræsentanten fra Kristians amt, som sidst havde ordet, at man maa tage et noksaa stort hensyn ogsaa til sprogkyndigheden, men det, at man kan tale godt fransk, vil ikke altid netop falde sammen med det, at man har en sterk stilling her i tinget med hensyn til tingets arbejde - de to ting falder ikke saa nøie sammen. Men saalangt gaar jeg ikke, at jeg er enig med repræsentanten fra Kristians amt om, at alle skulde være fransktalende eller kunne tale et af de store hovedsprog. I det stykke tror jeg ogsaa vi trygt kan ordne os som de har gjort i Danmark. I Danmark er blandt dem, som sendes, baade folk, som kan tale fransk, og folk, som ikke kan tale fransk. Jeg ved der i den anledning har været spørgsmaal om og sandsynligvis er truffet forføining til at sende med en fransktalende tolk; det vilde man ikke have gjort, hvis samtlige var fransktalende. Jeg gaar ud fra, at noget lignende gjøres i Sverige, hvor kjendskabet og evnen til at tale fransk jo er meget større end baade i Danmark og Norge. I Norge holder vi os mere til engelsk som fremmed sprog. Jeg indrømmer, at af 1ste kammers medlemmer taler vist allesammen fransk, men av 2det kammer er det visselig taget med folk, som ikke taler fransk, for at skaffe en typisk repræsentation for nationalforsamlingen. Det hensyn mener jeg ogsaa maa gjøre sig gjældende her, man kan ikke se bort fra det. Jeg mener, at naar af 20 mand de 10 er fuldt dygtige i at tale helst fransk, men ialfald et af de 3 hovedsprog, vil de kunne assistere de øvrige; jeg mener, det er altfor søgt altfor kruset, om man skulde sætte op som betingelse eksamensprøve i fransk forinden man sendte medlemmer af Stortinget derned. I de andre lande har man ikke gjort dette, og vi behøver heller ikke at gjøre det. Jeg har ikke nogen frygt for, at der vil komme nogen skandale eller kompromitterende situationer ud af det. Man kan jo se, at naar franskmændene reiser i fremmede lande, pleier de meget sjelden i større antal ialfald at kunne tale landets sprog, og da faar de finde sig i, naar der kommer folk til Frankrige, at der ogsaa er dem, som ikke er veltalende i fransk. Hr. Castberg anførte - ingen af de andre talere har hidtil bragt det frem i forgrunden - som en af sine hovedgrunde til her at være med paa prutning, at de mødende skulde sættes ned til et udsøgt lidet tal, som skulde glimre ved sin kvalitet istedet for sin kvantitet - hvorledes han vilde præstere denne udmerkede kvalitet, som skulde opveie kvantiteten, forklarede han os ikke. Han anførte dernæst som en af hovedgrundene for at slaa antallet ned, at det vilde komme til at koste saamange penge, hr. Castberg befandt sig ogsaa her paa overdrivelsernes vei, idet han talte om kr.. 20000,00. Jeg kan belægge dette med en oplysning. Efter hvad der underhaanden er oplyst, har den danske rigsdag enten bevilget kr.. 300,00 til hvert medlem, som reiser, eller ialfald givet en bevilgning til reisen, beregnet efter kr.. 300,00 for hver af reisens deltagere. Der er 30

deltagere, altsaa vil reisen der komme til at koste kr.. 9000,00. Nu, da Kjøbenhavn ligger nærmere end Kristiania, vil det vel koste noget mere herfra, og det er ogsaa muligt, at de økonomiske dansker kan have sat beregningen noget lav. Men om vi siger kr.. 400,00 eller kr.. 500,00 pr.. deltager, saa bliver det alligevel langtifra hr. Castbergs kr.. 20000,00 for 20 medlemmer. Jeg mener derfor, at det moment faar ikke her gjælde. De, som vil prutte sig frem her til et lidt lavere beløb, bør heller stemme imod det hele; thi dette har efter min overbevisning saapas natur af en æresskilling, at det ikke gaar an at prutte paa nogle hundrede eller et par tusind kroner. Jeg har tidligere forklaret mig om spørgsmaalet angaaende de mange og de faa medlemmer; men jeg maa faa lov til at føie til endnu en ting. Under de overlægninger, som har fundet sted, begyndte man fra flere hold med at ville sende 3 eller 5 medlemmer; det kunde man nok gaa med paa, men ikke videre. Men efterhvert som overlægningerne skred frem, blev forholdet, at flere og flere af dem, som først havde taget ordet for dette, erklærede, at skal vi deltage, saa maa vi ogsaa deltage med et tilstrækkeligt stort antal; der maa ikke være tale om mindre end omkring 20. Jeg meddeler dette, fordi det synes, som om en lignende stemning kommer frem her i Stortinget; men jeg haaber, at ved nærmere overveielse resultatet her skal blive det samme; thi det er hovedsagen her. Franskmændene vil ikke ved et 3 - 4 dages samvær komme til at veie kvaliteten - den norske kvalitet - mod den danske og den svenske kvantitet, som man skulde tro, det var meningen efter hr. Castbergs udtalelser. Jeg tror ikke, der er føie til at stille kvaliteten fra Norge som modsætning til kvantiteten fra andre lande. Hvad man vil lægge mærke til, det er, at der her møder 3 mand - 3 norske og 30 svenske og 30 danske. Der vil drages den slutning, at det er et lidet folk "udenfor koncerten", som her er med, et folk med smaa ressourcer, som ikke kan spendere mere end de 3000 francs, eller hvad det er, det koster, det er et folk, som heller ikke behøver at sende flere, fordi dets nabofolk, som sørger for dets diplomati og dets almindelige repræsentation ligeoverfor udlandet, har sendt 30 og nok ogsaa vil tage sig af dets affærer denne gang. Den misforstaaelse føler jeg mig overbevist om efter det kjendskab, jeg selv har til franske stemninger og meninger efter et ophold i Frankrige, vil blive almindelig hos det franske publikum. Jeg maa derfor paa det bestemteste advare imod enhver prutning. Jeg vil sige, at faar jeg ikke de 20, saa vil jeg stemme imod det hele.

Bratlie: Jeg skal ikke opholde mig ved indbydelsens form, idet jeg antager, at enhver har opgjort sig sin mening derom. Uden hensyn til hvad der kunde være at bemærke i saa henseende skal jeg villig erkjende, at der kan være andre grunde, som er afgjørende for, at man bør lade sig repræsentere. Det, som her spiller hovedrollen,

er jo - det er allerede nævnt - først og fremst hensynet til den stilling, som Norge tidligere har indtaget ligeoverfor fredssagen. I saa henseende er det udtalt af tidligere talere, og det er ikke modsagt, at man vistnok ikke resikerer nogen misforstaaelse i udlandet selv om man udebliver i dette tilfælde. Deri er ogsaa jeg enig. Det maa jo erindres, at der her ikke er spørgsmaal om nogen kongres eller noget møde eller overhovedet om behandling af noget spørgsmaal af interesse for fredssagen. Det er festligheder og intet arbeide for fredssagen, som der her er tale om. Det mener jeg, er en omstændighed, som man ikke kan se bort fra, og som stiller sagen ganske betydelig anderledes, end om der havde været spørgsmaal om virkeligt fredsarbeide, baade i henseende til vor stilling til sagen her i Stortinget og med hensyn til den maade, hvorpaa vor afgjørelse vil blive opfattet i udlandet. Jeg tror ikke, jeg tager fejl, naar jeg mener, at der i Frankrige - inden det arbeidssomme og arbeidende franske folk - ligesaavel som her hjemme hos os er en noksaa stor del af nationen, som ikke ser med synderlig velvilje paa, at folkets repræsentanter, som er valgt til at arbeide, eller funktionærer, som paa anden maade har offentlig arbeidspligt, anvender sin tid til at feste og til, hvad der ligger udenfor arbeidet. Netop derfor tror jeg ogsaa, at det i Frankrige vil blive forstaaet og at vi endog i stor udstrækning vil vinde sympati dernede, om vi nu svarer, at vort arbeide hindrer os fra at møde op. Det andet hovedhensyn, som her er af betydning, er dette, at vore to naboland, Danmark og Sverige, og da først og fremst Sverige, vil være repræsenteret ved anledningen. Jeg er fuldstændig enig med de herrer, som har udtalt, at dersom vi, om vi udebliver, paa grund heraf kan resikere misopfatning af Norges stilling som selvstændig stat i Skandinavien ved siden af de andre, medens vi ved at sende en repræsentation kan fjerne denne misforstaaelse, saa bør det være et afgjørende hensyn, - det bør her være bestemmende for vor beslutning. Men saavidt jeg forstaar at anskue sagen, tror jeg ikke, at der ligger den vægt paa dette, som det ved første øiekast kan synes. Vi taler jo her uforbeholdent, i et møde for lukkede døre, og da kan vi vel alle være enige om, at festmiddage og festturneer egner sig overmaade lidet til at give fremstillinger i af Norges statsretslige stilling. Enhver, som har været med i et saadant festmaaltid i Paris, eller andetsteds, tror jeg maa være enige i, at det vil være umuligt at føre en konversation ved bordet med sin franske nabo om norsk statsret og give ham en forklaring, som vil være forstaaelig, af norske forhold. Thi franskmændene er desværre paa forhaand i udpræget grad ukjendte med og fremmede for vore forhold. Man maa tage i betragtning, at Norge for dem er et lidet, fjerntliggende land, hvis politik i det hele ikke har synderlig interesse for den franske nation, og hvis forhold og begivenheder det franske folk derfor under almindelige omstændigheder lidet følger med i. - Endda vil jeg nævne en ting. Sæt, at vi

ved denne leilighed lader os repræsentere i Paris. Saa gaar der et aar eller to, og saa vil Sverige eller Danmark eller en anden stat gjøre gjengjæld og retter en lignende indbydelse til os i anledning af dette eller et andet ligesaa populært og ligesaa godt anliggende og til møde paa et sted, hvor det er fuldt ligesaa paakrævet, ligesaa nødvendigt, at Norge bliver repræsenteret. Jeg er bange for, at dersom noget saadant som dette paa den maade kommer til at gjentage sig, saa vil opinionen her i landet kunne blive noksaa stærk derimod, og da kan vi komme i den stilling, at vi nødes til at sige nei, endskjønt vi efter først at have deltaget én gang virkelig viser en international uhøflighed ved at gjøre det. Det er derfor min mening, at Stortinget handler baade klogest og jeg vil sige værdigst for landet ved her ved denne anledning, da det er første gang, man staar stillet lige overfor et saadant spørsmal, at svare kort og greit, men samtidig høfligt og tydeligt forstaaeligt for enhver: Vi kan ikke møde; thi vi sidder her valgt for at arbeide og udelukkende for at arbeide. Gjennemfører vi det ærligt og konsekvent, saa tror jeg ikke, at vi derved taber noget af vor agtelse ude blandt nationerne - hverken i Frankrige eller noget andet sted.

Der har været fremholdt forskjellige meninger om, i hvilken udstrækning man i tilfælde skal være med, og hvor stor repræsentationen bør være. Da jeg, efter hvad jeg har udtalt, finder at maatte stemme imod, at man her sender nogensomhelst repræsentation, kan det for mig være mindre paakrævet at udtale mig om dette. Men jeg vil dog sige, at hvis man sender en repræsentation, saa bør man efter min mening sende en, som netop lige overfor dem, som er ukjendte med vore forhold og heller ikke faar anledning til at sætte sig grundigere ind i dem, giver det ydre indtryk af, at vi er de to andre skandinaviske folk fuldt jevnbyrdige og ligestillede. Derfor mener jeg, at det at sende en svag repræsentation, at sende et mindre antal repræsentanter, det vil paa de med vore forhold ukjendte franskmænd snarere gjøre et provinsielt indtryk end et indtryk af ligestillethed. Og naar det yderligere har været sagt, at vi ikke behøver at sende vore repræsentanter med paa rundturen, saa vil jeg imod denne mening henstille til herrernes overveielse om dette virkelig vilde være fornuftigt. Dersom deres opgave væsentlig er - og alle er jo uden meningsforskjel enige om, at deres opgave skulde være denne - at gjøre forstaaelig for de fremmede Norges jevnbyrdighed med de to andre nordiske lande, er der da nogen her, som naar han sætter sig ind i den situation, som vil indtræde, er i tvil om, at den eneste leilighed, hvor vore repræsentanter overhovedet kan faa anledning til at udrette noget i denne retning, det maatte da være paa rundturen, hvor de kan sidde i ro i en jernbanekupe og snakke enkeltvis med de franskmænd, som er med paa reisen? Ved festmiddagen i Paris kan intet udrettes i saa henseende. Derfor vil jeg henstille til de repræsentanter, som maatte være for, at

man her sender nogen afsted, at tage under overveielse, om man da ikke gjør rettest i at tage skridtet fuldt ud.

Foss: Min anskuelse om dette spørsmåal falder ikke sammen med den sidste ærede talers. Blandt de ting, som han nævnte, som ligesom skulde skrømme os fra at gaa med paa dette, var ogsaa, at det spørsmåal kunde komme op, at vi maatte gjøre gjengjæld med en lignende indbydelse, og det kunde føre noksaa vidt. Dertil vil jeg kun svare, at Norge til enhver tid maa have en æresskilling. Er det paakrævet at møde frem ved et stævne eller indbyde til et stævne maa vi have raad til at kunne gjøre det, naar det af nationalforsamlingen ansees paakrævet. Det har tidligere været paapeget, hvilken betydning det har for den store og vigtige sag, fred- og voldgiftsagen, at saadanne møder kommer istand. Jeg er enig med de herrer, som har udtalt sig derom, og kan henvise til, hvad tidligere talere har udtalt i den anledning. Men jeg vil tilføie, at det er noksaa sjelden, Norge har anledning til direkte at naa til udlandets øre; men her er en anledning til at gjøre det. Som mine herrer ved, har vi ikke egen udenrigsminister, vi har ikke egne gesandter, og vi har ikke engang egne konsulere, vi har derfor vanskeligt for at naa udlandets øre direkte. Men her kan vi naa det. Ved at sende en repræsentation saa vil vi naa lige til den franske hovedstad, som dog har været et centrum for mange tanker og mange statshandlinger frem gjennem tiderne. Jeg finder det derfor aldeles paakrævet, at man her sender en repræsentation, særlig naar svenskerne og danskerne sender. Thi dersom ikke vi sender nogen, saa vil det i Frankrige og kanske over hele verden blive opfattet saa, at det er svenskerne, som ogsaa repræsenterer Norge. Og det tænkte jeg, at ingen kunde være med paa. Det er vistnok saa, at ved at sende saa mange som 20 mand vil Stortingets arbeide lide noget afbræk. Det er sandt nok, men jeg mener, at med lidt god vilje, hvis man ikke tager mere end to repræsentanter fra hver komite, vil komiteerne kunne forberede mindre vigtige sager, og disse vil kunne ligge færdige til afgjørelse af tinget, naar disse vore repræsentanter kommer tilbage. Men selv om det skulde være saa, at Stortingets arbeide her kommer til at lide noget afbræk, finder jeg, at det er en meget større sag dette, og at man gavner landet meget mere ved at sende en repræsentation her, selv om Stortinget skulde blive siddende nogen tid mere, end det vilde, hvis man ikke havde sendt en saadan repræsentation. Jeg finder efter mit skjøn, at derved varetager man landets tarv paa en meget bedre maade end ved at komme hjem noget tidligere. Og jeg vil derfor paa det bedste anbefale, at vi modtager indbydelsen og at vi ikke sender et mindre antal end 20 mand fra Stortinget. Der er talt om kvalitet og kvantitet i denne forbindelse. Jeg synes, at det hører ikke nogensteds hjemme. Jeg synes det er selvsagt, at hvis vi sender en repræsentation paa 2 - 3 mand, saa kommer den bort i strømmen. Jeg vil sige, at det næsten vilde blive

som om man ikke havde sendt nogen. Hvis man vil sende nogen, saa synes jeg, man maa sende 20 mand fra Stortinget, naar man tænker paa, hvad de andre lande har bestemt sig til at sende. Vi maa sende om ikke akkurat lige mange, som de andre lande, Sverige og Danmark, sender, saa dog et tal, der er forholdsvis stort. Men sender man bare 10 eller 3, bliver de nærmest betragtet som et norsk anhang til de svenske repræsentanter. Det gaar ikke an. Derfor vil jeg paa det bedste anbefale, at man sender 20 mand.

Vogt: Der er et spørgsmaal, som jeg synes, at man kanske i første række burde klargjøre sig, naar man vil tale om denne sag. Og det er dette spørgsmaal: Skal de mænd, som sendes, hvis der sendes nogen, - skal de kun sendes til Paris for at deltage i de festligheder, som der vil finde sted, eller skal de følge med rundt om i provinsen? Thi deraf afhænger i første række spørgsmaalet om, hvilken forsinkelse dette vil komme til at medføre i Stortingets arbejde. Nu er der dem, som har sagt, at vi kan lade dem standse i Paris, eller vi kan lade dem dele sig der, idet nogle kan reise hjem og nogle kan fortsætte. Den tanke er mig noksaa uforstaaelig; thi hensigten med reisen, hvis den skal foretages - det er jo bleven pointeret, og jeg mener med rette - hensigten med reisen er, at man skal ligeoverfor udlandet lægge for dagen Norges selvstændige stilling ved siden af Sveriges. Men da spørger jeg: Ligeoverfor hvem er det, at dette skal lægges for dagen? Det kan ikke være ligeoverfor indbyderne; thi de kjender den. De har gjennem sin indbydelse vist det, og de vil gjennem det svar - hvis altsaa min tanke gaar igjennem - at vi ikke saaledes som den svenske rigsdag er ledige, de vil derigjennem ogsaa faa yderligere konstateret, hvorledes forholdet er. Det maa derfor være ligeoverfor det franske folk; men det franske folk er dog virkelig ikke Pariserbefolkningen. Der er saadanne festligheder - jeg havde nær sagt en pølse i slagtertiden; det er ikke noget, som publikum fæster sig særlig ved. Nei, skal det gjøre nogen nytte, saa maa det være i de mindre byer, hvor dette virkelig kunde siges at være en begivenhed af rang; der kunde det have sin betydning. Jeg mener derfor, at skal der sendes nogen, saa maa de sendes paa hele reisen, og det er under den forudsætning, at jeg har sagt, at det bliver en forsinkelse, en død tid for Stortinget lige fra 24de november og til i det tidligste 12te december, og det er ogsaa under den forudsætning, at man bør anskue udgifterne som jeg forøvrigt ikke har opholdt mig ved; for mig stiller udgifterne sig nemlig som en æresskilling, hvis man først finder det nødvendigt at lade foretagendet ske, og jeg skal derfor ikke opholde mig yderligere ved det, uagtet jeg forstaar, at det kan have sin betydning. Jeg taler under forudsætning af det, som jeg her har nævnt, og da mener jeg, at man kan ikke komme fra, at Stortingets arbejde vil komme til ikke alene at blive

forsinket, men jeg vil sige omtrent at ligge nede, og det er det, som jeg ikke kan være med paa.

Her er talt om, at dette skulde have en særdeles stor og vidtrækkende betydning paa grund af det personlige samvær, som vil komme til at finde sted mellem dem, som reiser herfra, og de øvrige. Jeg undervurderer aldeles ikke betydningen af det personlige samvær; men jeg mener, at man kan dog ikke, om man indrømmer, at det personlige samvær virkelig spiller en rolle, virkelig har nogen betydning, - man kan dog ikke sammenstille dette med de samlinger, som har som sin egentlige opgave og sit formaal det reelle arbejde, og det har ikke dette. Alt, hvad her er planlagt, er - ialfald efter hvad der til dato er oplyst - festligheder og festligheder og intet andet end festligheder, og ligeoverfor det mener jeg, at vor selvstændighed hævdes fuldt ud ved, at vi siger: Vi har vort arbejde at gjøre, og det arbejde kan vi ikke forsømme; vi sidder som en selvstændig nationalforsamling, og denne selvstændige nationalforsamling maa paase, at dens egne opgaver først og fremst bliver udført paa en forsvarlig maade. At deri skulde ligge nogensomhelst uhøflighed eller at det paa den anden side skulde kunne misforstaaes derhen, at vi ligger ind under Sverige, det begriber jeg ikke. Dette kunde derimod kanske være noksaa nærliggende, hvis Sverige sender en sterk og talrig repræsentation, og vi saa kun kommer med nogle enkelte mænd. Det er en tanke, som jeg oprindeligt selv var inde paa, at man kunde nøie sig kanske med en liden deputation, men jeg er kommet bort fra den. Under de overveielser, hvori ogsaa jeg har havt anledning til at deltage, er jeg kommet til det samme resultat, som blev nævnt af hr. Arctander, at enten maa vi tage skridtet fuldt ud, eller ogsaa bør vi lade det hele være. Jeg mener altsaa, at alle grunde veiet mod hinanden leder i den retning, at vort land staar sig velsaa godt paa ligeoverfor udlandet at sige nei med en høflig tak, som det staar sig paa at sende en deputation.

Holsen: Fra den stund dette spørsmal kom op, har jeg altid været paa det rene med, at vi ikke kom fra at modtage indbydelsen, og til denne opfatning er jeg kommet paa grund af den stilling, som Norges storting frem gennem aarene har indtaget til fredssagen. Men da bliver spørsmålet: Hvad slags repræsentation skal vi efter omstændighederne sende ivei? Skulde vi maale os med de andre to lande, saa mente jeg, at vi maatte sende ligesaa mange, som de gjør; hvis vi ikke gjør det, men sender noget saadant halvt om halvt, tror jeg næsten, at det vil være det værste af alt. At man derimod paa grund af omstændighederne sender en deputation, det tror jeg i dette tilfælde vil være det heldigste. Jeg kan ikke tænke mig, at de er saa dumme dernede, at de ikke skulde forstaa den ting. I tilfælde af at hr. Castberg fremsætter det af ham antydede forslag om at sende 3 mand, vil jeg derfor stemme for det. Det er efter min mening bedre at sende 3

mand, som forstaar at repræsentere sit land, end at sende en flok, som vistnok kan gjøre sin ret gjældende ved bordet, men som ikke forstaar nogen og heller ikke kan gjøre sig forstaaelig for nogen dernede. Det er sagt, at Sverige sender saa og saa mange; men saavidt jeg forstaar, er det i Sverige ordnet omtrent som en privat sag. Den svenske rigsdag er ikke samlet, og der er grund til at antage, at man derfra reiser for sin egen regning.

Saa blev det sagt - jeg tror, det var af hr. Foss - at hvis vi sender bare nogle faa, saa kunde de komme væk i forsamlingen; man maatte have saa mange, at de kunde passe paa hinanden. Jeg synes, det er lidt underligt at ræsonnere paa den maade, at de tre herrer maa have vagt med sig herfra, forat de ikke skal komme væk. Vi faar ialfald sende saadanne folk, som har sine fem sanser i behold. Jeg mener altsaa, at skal vi maale os med de andre, som er der - og det vilde jeg være med paa, at vi skulde gjøre, dersom der vor forhandlinger dernede, hvis resultat afgang af den stemning, som kom frem fra de forskjellige lande - da vilde jeg være med paa at sende ligesaa mange fra Norge, som der sendes fra Sverige, for at vise, at vi ikke er ubetydeligere end de er. Men her gjælder det, efter alt hvad der er oplyst, bare festligheder, og da synes jeg ikke, at det kan komme saa nøie an paa antallet af dem, som sendes. Norges storting er for tiden samlet, og hvis man sender 20 mand herfra, hvis man svækker Stortingets arbejdskraft med 20 mand, saa betyder det en saa stor forlængelse af Stortingets samlingstid som de dage, som medgaar til turen til Paris. Der gaar jo nogle dage, før man kommer i vigør igjen, efter at have taget en saadan lang reise, og man maa ogsaa have nogen tid til at forberede sig paa reisen, saa jeg tror nok, at samlingstiden vil blive forlænget med de dage, som medgaar til turen. Selv om de, som bliver tilbage her, pusler lidt med kurante sager, saa spiller ikke det nogen stor rolle. Og naar det saa lider ud paa vaaren, og tinget sidder sammen ud over rimelige grænser, saa ved vi, hvilken sjau der da bliver. Dette tror jeg har større betydning end de penge, som vil medgaa til reiseudgifter for disse mænd, som skal derned. Jeg tænker mig endog muligheden af, at enkelte af dem, som nu hævder, at det ikke har stort at betyde, om vi af denne grund forlænger Stortingets samlingstid, kommer til at deltage i skriget om, at Stortinget sidder ligesaa længe sammen nu som før i tiden, og at man ikke bestræber sig for at komme bort fra denne umaadelig lange samlingstid. Jeg vil derfor stemme for det af hr. Castberg antydede forslag, hvis det fremsættes.

Brønne: Hr. Holsen er kommet mig i forkjøbet. Jeg agtede nemlig, da jeg begjærede ordet, at henstille til hr. Castberg at fremsætte det af ham antydede forslag. Jeg vil ikke optage tingets tid med at udtale min mening, da den i det væsentligste falder sammen med det af hr. Holsen og hr. Castberg fremholdte.

Hougen: Efter sagens forhistorie finder jeg at det naturligste og rigtigste vilde være, om vi svarede den franske parlamentariske gruppe, at vi takkede for indbydelsen, men at vi paa grund af omstændighederne ikke denne gang kunde komme. Det indtryk havde jeg før mødet, og det er i høi grad bleven bestyrket ved den udredning, som hr. Berner gav ved mødets begyndelse. Forholdet er det, at præsidentskabet har allerede tidlig i sommer svaret, at i november vil det være vanskeligt for Stortinget at deltage i et saadant møde. Dette blev forstaaet af d'Estournelle de Constant, og man havde grund til at tro, at vort ønske med hensyn til tidspunktet vilde blive imødekommet. Det har altsaa alligevel ikke ladet sig gjøre. Under de omstændigheder tror jeg ikke, at det paa nogen maade vil kunne virke stødende hos de franske indbydere, om vi svarer, at vi paa grund af vort arbeide ikke kan komme. Og jeg kan ikke indse, at det vil være noget tab for væsentlige interesser, om vi holder os hjemme denne gang. Saavidt jeg forstaar debatten, tænker man sig ikke egentlig at kunne støtte fredssagen i nævneværdig grad ved at sende udsendinge til Paris; men det, som gjør, at der er mange, som holder paa, at vi maa møde frem, det er, at vore nabofolk møder frem, og at der kan være frygt for, at vore interesser bliver repræsenteret af andre end nordmænd. Imidlertid møder jo Nobelkomiteen; den vil kunne optræde for os. Og hvis det gjælder om specielt at have nogen som kan optræde paa Stortingets vegne, saa kunde vi jo sende en fremtrædende mand, f.eks. en af vore præsidenter, som paa bedste maade vilde kunne repræsentere os ved de anledninger, som maatte forefalde. Jeg har imidlertid hørt sige, at det vil være meget vanskeligt at faa en enkelt fremtrædende mand til at reise. Jeg har derfor ogsaa tænkt, at det kanske bliver den retteste udvei at slutte sig til det forslag, som hr. Castberg har antydet, nemlig at sende 3 præsidenter. Det vilde være en smuk opmærksomhed ligeoverfor de franske indbydere, om Stortinget sendte 3 præsidenter, og det vilde være en værdig repræsentation for os. Af det, som er sagt, har jeg faaet det indtryk, at vi kanske hos os er vel bange for at være smaa, at vi er saa bange for det, at vi undertiden ved selve arbeidet for at vise os store er udsat for at blive lidt smaa. Jeg mener som sagt, at en repræsentation af 3 præsidenter vil være en værdig repræsentation og en smuk opmærksomhed, saa jeg vil ogsaa opfordre hr. Castberg til at fremsætte det af ham antydede forslag.

Castberg: Efter de henvendelser, som fra flere kanter i salen er rettet til mig, vil jeg fremsætte et forslag, gaaende ud paa, at post 1 i det af præsidenten fremlagte forslag kommer til at lyde: "Stortingets præsident bemyndiges til med tak for indbydelsen at meddele, at 3 af Stortingets præsidenter vil fremmøde." Antagelig vil post 3 i det af præsidenten fremlagte forslag kunne udgaa. Maa

jeg faa lov til at knytte en ganske kort bemærkning til dette. Som det vil sees, er det ikke alene tallet, som her er forandret, men det er denne repræsentations art, som ogsaa er præciseret. Jeg vil kun føie til, at for mig staar det saa, at en repræsentation som denne er en heldigere repræsentation end baade den, som er foreslaaet fra præsidentskabets Side og det, som er foreslaaet af hr. Martinsen og hr. Knudsen. Det har været nævnt, at det gjaldt om at faa en "typisk" repræsentation for Stortinget. Jeg skulde tro, at Stortingets præsidenter er den mest typiske repræsentation for Stortinget, hvis man ikke mener med "typisk" en repræsentation af ting som det vel ikke er nogens tanke, at det skulde være særlig magtpaaliggende at faa repræsenteret.

Præsidenten: Hr. Castberg har fremsat forslag om, at der i Post I i det fremlagte forslag istedenfor "20 medlemmer" sættes "3 præsidenter".

Castberg: Jeg har ikke tilføiet i mit forslag, hvad jeg udtalte i min begrundelse, at hvis dette skulde blive vedtaget, bør der selvfølgelig i svaret til indbyderne gjøres opmærksom paa, at man ikke har kunnet sende et større antal repræsentanter paa grund af arbejdsordningen og arbeidet i Stortinget.

Brandt: Det forekommer mig at være absolut nødvendigt, at Stortinget lader sig repræsentere ved denne anledning, ikke alene fordi vore nabolande har gjort det, men ogsaa for sagen i og for sig; thi det er af største vigtighed for freds- og voldgiftstanken i det hele taget, at de forskjellige nationer og især deres regjeringer og nationalforsamlinger kommer i mere personlig berørelse med hinanden. Den tur til Amerika, som jeg netop er kommen tilbage fra var planlagt med et langt samvær og en lang fællesreise, og de praktiske amerikanere sagde allesammen, at det, som bedst skal fremme freds- og voldgiftstanken, det er, at parlamenter og regjeringer fra de forskjellige lande lærer hverandre personlig at kjende. Det var de praktiske amerikaneres opfatning af sagen, og jeg tror, at det er det rette. Man siger, at det er bare festligheder om at gjøre. Det skal være paa samme maade, som for et par aar siden - eller var det ifjor, det husker jeg ikke - da de engelske parlamentarikere var inviteret til Frankrige og derefter de franske til England. Men hvad er resultatet af disse festligheder? Det er rimeligvis deraf den er kommet den voldgiftstraktat og den ordning af de mange indviklede spørgsmaal mellem Frankrige og England, som vi nu har seet afsluttet. Der har her været spørgsmaal om, hvor sterk en saadan repræsentation bør være. Vi er her i den vanskelighed, at Stortinget kan heftes for meget. Man har foreslaaet 20 eller 12 repræsentanter; jeg vil fæste opmærksomheden paa et andet tal, nemlig 15. Det vil omtrent svare til, hvad der er gjort i Danmark og Sverige. Der sendes jo fra andet-kammer i Sverige 15 og fra det

danske Folketing 15; hvorfor de sender flere, er, fordi de har 2 kamre. Her i Norge har vi et. Jeg synes, at man i den ting kunde have et forbillede, som man uden videre kunde henvide til. Vi skulde have en typisk repræsentation for Norge. Vel, vi tager en typisk repræsentation for Norge, idet vi altsaa sender det samme antal som de demokratiske dele af vore nabolandes nationalforsamlinger. Jeg kan ogsaa stemme for 20, men jeg tror, at man i 15 skulde have et antal, som man godt kunde forsvare, og jo færre man kan tage væk fra arbeidet, desto bedre. Der er tale om at tage en fra hver komite, og hvis man regner arbejdsordningskomiteen med, saa har vi 15. Jeg vil foreløbig ikke fremsætte forslag, men hvis jeg bliver opfordret dertil, vil jeg gjøre det.

Frisak: Det er sjelden, jeg har staaet saa tvilende overfor en sag, som jeg har gjort ligeoverfor denne. Jeg har vanskelig kunnet se bort fra, at en hvilkensomhelst repræsentation vilde hindre Stortingets arbejde, men jeg har heller ikke kunnet se bort fra, at ingen repræsentation vilde virke uheldigt, naar vore nabolande sender repræsentanter. Jeg har heller ikke kunnet ændre det syn paa sagen, at det vilde være uheldigt ganske at være borte, trods de udtalelser, som er faldt her i salen fra enkelte hold om repræsentationen. Den ærede repræsentant fra Flekkefjord sagde udtrykkelig, at der fandtes mange her i forsamlingen, som havde lidet arbejde, og han mente, at man kunde plukke ud dem og sende dem. At faa et saadant præg paa sig, naar man sendes afsted som en deputation, det vilde jo ikke virke særlig styrkende. Delvis ialfald var, saavidt jeg forstod, repræsentanten fra Nordland inde paa den samme tanke, naar han sagde, at det at være sprogkyndig, det behøvede ikke at være forenet med, at man var en repræsentativ mand. Jeg har imidlertid ikke kunnet gjøre andet end frigjøre mig fra disse hensyn og har alene maattet se hen til, hvad der maatte være rigtigt for landet og for Stortinget. Min erfaring fra adskillige officielle fester i udlandet er, at det ikke kommer saa svært meget an paa antallet; men det kommer an paa, at Norges ret og Norges stilling bliver fremholdt, selv om man staar ganske alene. Jeg er derfor mest tilbøielig til at stemme ikke netop for hr. Castbergs forslag, som det nu lyder, fordi jeg tror, at den ting at sende 3 præsidenter vil være meget vanskeligt af hensyn til Stortingets forretningsorden i det hele; men jeg vilde med stor glæde stemme for hr. Castbergs forslag, hvis han forandrede ordene "3 præsidenter" til "3 repræsentanter, deriblandt en præsident". Men jeg vil sige, at hvis forslaget om at sende tre falder, da vil jeg heller gaa til 20, - enten det ene eller det andet. Der er talt - og jeg vil faa lov til at sige min mening om det -, som om en tur som denne ikke kan have betydning for Norge. Det er ikke min erfaring. Tvertimod, jeg har en noksaa god erfaring om, at deltagelse i fester, selv om det ikke er i forbindelse med kongresser, kan have sin store betydning

for Norges sag. Der har været anledning for mig personlig, og der har ogsaa været anledning for en hel del af mine kamerater, som har færdedes i udlandet, til netop ved fester at gjøre Norges sag kjendt. Nu sidste sommer havde jeg nede i Hamburg rig anledning til at se, hvorledes netop Norges repræsentation - og tildels ialfald ved fester - styrkede vor sag. Jeg tror, den bragte Hamburgs befolkning til at se paa Norges statsretslige stilling med ganske andre øine, end den tidligere gjorde. Jeg tror derfor, det er af betydning, at vi sender nogle repræsentanter. Jeg vilde som sagt helst, at vi skulde sende 3, nogenlunde hjemme i fransk. Vil man ikke det, tror jeg, vi maa være nogenlunde jevnsterke med de andre. Jeg fremsætter ikke noget forslag, men jeg vil henstille til hr. Castberg, om han ikke kunde forandre sit forslag saaledes, at det subsidiært kom til at lyde paa 3 repræsentanter, deriblandt mindst én præsident.

C. Berner: Jeg skal faa lov til at sige et par ord, det skal ikke blive mange. Jeg har fra første øieblik af været paa det rene med, at Stortingets repræsentation ved parlamentarikermødet i Paris til den tid, som nu er bestemt, vilde lægge hindringer og det noksaa alvorlige hindringer i veien for stortingsarbeidet. Men jeg har alligevel ment, at det vilde være i høi grad betænkeligt for Stortinget ikke at lade sig repræsentere. Hvilke grunde man saa ligeoverfor indbyderne vilde anføre herfor, tror jeg, det vilde blive mistydet paa en maade, som vilde være skadelig for vort lands interesser som selvstændig stat. Der er udtalt saa meget herom af andre repræsentanter, at jeg ikke skal opholde mig videre derved; jeg kan henholde mig til, hvad der af hr. Arctander er anført herom. Men saa er spørgsmaalet: Hvis et flertal i Stortinget kommer til det resultat, at en repræsentation bør finde sted, hvor talrig skal saa den være? Ja, før jeg indlader mig nærmere paa dette, bør jeg kanske for at bortrydde en misforstaaelse svare lidt paa en bemærkning af Hr. Hougen. Hr. Hougen, som mente, at man paa grund af omstændighederne burde svare nei tak, lod falde den bemærkning, at Nobelkomiteen jo i hvert fald vilde møde. Nei, deri tager hr. Hougen fejl. Nobelkomiteen modtog vistnok indbydelse til mødet samtidig med Stortingets præsidentskab; men Nobelkomiteens formand svarede tilbage, at der ikke for øieblikket kunde gives noget definitivt svar, idet Nobelkomiteens stilling vilde være afhængig af den stilling, som Stortinget fandt at maatte indtage til indbydelsen. Dette vil sige, at hvis Stortinget bestemmer sig til ikke at lade sig repræsentere, saa vil heller ikke Nobelkomiteen komme til at blive repræsenteret. Hvis derimod Stortinget lader sig repræsentere, saa vil ogsaa Nobelkomiteen gjøre det. Spørgsmaalet er, sagde jeg, hvor talrig repræsentation Stortinget i tilfælde burde sende afsted. Blandt præsidenter og komiteformænd har der, saavidt jeg har opfattet det, været et flertal for den opfatning, at naar

Stortinget skulde lade sig repræsentere, saa burde det være med i det mindste 20 mand. Jeg for min del har ikke noget imod en repræsentation paa 20; men jeg vil dog sige, at jeg ikke har kunnet indse nødvendigheden af at gaa til et saa høit tal. Jeg tror, man ogsaa kunde nøie sig med et noget mindre, f.eks. 15, ikke bare fordi man kan henvise til de særlige vanskeligheder, som Stortinget har for overhovedet at sende en repræsentation, men ogsaa fordi, naar Stortinget lader sig repræsentere, saa vil som nævnt Nobelkomiteen komme til at blive repræsenteret, og muligens ogsaa en eller anden bliver sendt som repræsentant for Stortingets freds- og voldgiftsgruppe. Desuden er det jo bekjendt, at endel mænd i vort samfund har modtaget særindbydelse, og nogle af disse vil visselig komme til at møde, saaledes at om Stortinget kun sendte 15, kunde man alligevel være sikker paa, at der alt i alt vilde blive omkring tyve nordmænd, som mødte, og jeg tror, at franskmændene ikke vilde gjøre nogen forskjel mellem disse, enten de var medlemmer af Stortinget eller ikke. Vi fik alligevel, mener jeg, hvad antallet angaar, en respektabel repræsentation for Norge.

Hr. Castberg har fremsat forslag om, at Stortinget skal lade sig repræsentere ved tre præsidenter. Det finder jeg uantageligt. For det første vilde dette, at Stortinget lader sig repræsentere ved tre præsidenter, give repræsentationen en altfor officiel karakter efter min mening. Det kunde endda været rimeligt, hvis der var udgaaet indbydelse fra parlament til parlament; men det er jo ikke tilfældet. Dette er én indvending mod forslaget. Den næste er den, at man jo ikke kan tvinge nogen til at reise til dette møde. Om Stortinget maatte beslutte noget saadant, som hr. Castberg har foreslaaet, er det ikke sagt, at den beslutning kan effektueres; det faar man ogsaa regne med. Dernæst vil jeg sige, at om der kun skulde sendes tre præsidenter, vilde der blive lagt en svær byrde paa de tre herrer. Jo færre det bliver, desto større fordringer vil der blive stillet til vedkommende, først og fremst med hensyn til benyttelsen af og dermed ogsaa til vedkommendes herredømme over det franske sprog, men derhos ogsaa med hensyn til repræsentation i det hele, og jeg tror, det blev for tung byrde dette, at lasse bare paa tre. Endelig vil jeg bemærke, at det vel ogsaa kom til at medføre vanskeligheder for Stortinget og afdelingerne dette, at sende tre præsidenter afsted. Vilde man forandre det, som jeg har hørt en del underhaanden nævne, til tre repræsentanter, da vil jeg sige, at det tal forekommer mig at være altfor lidet.

Saa er det et andet punkt, som jeg skal faa lov til at sige et par ord om. Det er om nødvendigheden af, at de repræsentanter, som bliver sendt, deltager i den paatænkte rundreise i Frankrige. Efter min mening vilde det være uheldigt og let kunne mistydes, hvis ingen af de norske repræsentanter deltog i den nævnte rundreise. Jeg vil bare pege paa, at da man paa denne rundreise skal besøge steder som Bordeaux, Marseille, Lyon, foruden flere andre, vilde

det være lidet heldigt for norske interesser, om ingen norske repræsentanter mødte frem paa denne rundtur. Men jeg kan paa den anden side ikke indse nødvendigheden af, at alle de norske repræsentanter, særlig hvis man gik til et saa høit tal som 20, skulde deltage. Jeg holder altsaa paa, at i hvert fald endel af de norske repræsentanter deltager i rundreisen. Men jeg vil dog ikke tillægge deltagelsen i denne rundreise saa stor betydning som hr. Vogt gjorde for et øieblik siden, idet han lod til at lægge større vægt paa den end paa fremmødet forresten. Deri kan jeg ikke være enig. - Jeg skal indskrænke mig hertil.

Vinje: Saa langt ude i debatten skal jeg indskrænke mig til en kort bemærkning. Jeg har efter at have havt denne sag gjentagende under overveielse, ikke kunnet frigjøre mig fra en frygt for, at dersom vi udebliver fra det her omhandlede møde, er der en mulighed for, at vor statsretslige stilling kan blive misforstaaet. Dette har gjort, at jeg, skjønt under adskillig betænkelighed, er kommet til det resultat, at man ikke kan afslaa indbydelsen. Jeg er fuldt opmærksom paa de vanskeligheder, som er forbundet med nu at lade et større antal af Stortingets medlemmer foretage en reise til Paris. Men jeg tror dog, at man maa se bort fra de vanskeligheder. Naar der saa er spørgsmaal om, hvor stort antal man skulde sende, har jeg været i nogen tvil. Jeg har overveiet spørgsmaalet gjentagende, men jeg er kommet til det resultat, at jeg vil holde paa det tal, som er nævnt i det forslag, som er refereret fra præsidentstolen. Jeg vil dog ikke dermed have sagt, at jeg tror, man burde afslaa indbydelsen, om ikke beslutningen gik ud paa 20. Jeg tror, man ogsaa kan sende 15. Men som sagt, jeg har været mest stemt for, at man skulde sende et antal af 20. Det er vistnok saa, at en beslutning som den, jeg her har udtalt at ville være med paa, kan fremkalde baade misnøie og misforstaaelse inden vort land. Jeg kan godt tænke mig, at der kan komme noget i retning af, hvad hr. Castberg antydede, at man vil blive stærkt kriticeret for at lade saa mange repræsentanter foretage en saadan reise under Stortingets arbejde. Men det kan ikke veie afgjørende for mig. Naar jeg tror, det er i landets interesse og paakrævet for at gjøre vor stilling klar udadtil, mener jeg, det er af saa afgjørende betydning, at man heller faar tage de misforstaaelser, som kan opstaa inden vort land. Det er sikkert, at saa gode er alle nordmænd, at dersom de tror, det er til nytte, vil alle være enig i en saadan beslutning, selv om den kan medføre hindringer for arbeidet og koste nogle penge. Kom jeg til det resultat, at det ikke vilde medføre skade, at vi undlod at møde, vilde jeg være den første til at stemme mod den foreslaaede beslutning da deltagelse i mødet jo vil medføre ulemper. Men jeg kan ikke berolige mig i saa henseende. Jeg kan ikke være med paa at afslaa

indbydelsen, og derfor vil jeg stemme for det forslag, som er antydnet af præsidentskabet.

Martinsen: Da jeg sidst havde ordet, forbeholdt jeg mig at fremsætte forslag om, at deputationen skulde indskrænkes til 10 medlemmer. Siden har repræsentanten fra Porsgrund havt ordet og fremsat forslag om 12 medlemmer, og forskjellen mellem de to forslag er saa liden, at der kunde være liden grund til at stille noget yderligere forslag. Jeg vil for mit vedkommende stemme for 12, om det først kommer under votering. Men jeg tror, det kan være godt ogsaa at have et forslag om 10 medlemmer i reserve, og jeg vil derfor for alle tilfældes skyld subsidiært stille det forslag. Dernæst vil jeg fremholde, at det forekommer mig som før sagt lidet paakrævet for denne deputation at reise omkring i provindserne i Frankrige. Paris er og bliver Frankriges hjerte. Derom er der ingen tvil, og det spiller en ganske anden rolle end provindsbyerne. I dette tilfælde, da mødet er berammet til Paris, og de egentlige sammenkomster skal finde sted i Paris, er rundreisen til provindserne simpelt hen kun en lysttur. Man vil benytte anledningen til at vise de fremmede gjæster de vakreste dele af Frankrige, og det er meget rosværdigt, men vi, som maa tage hensyn til vor arbejdstid, kan ikke godt være med paa det. Det forekommer mig, at man bør indskrænke reisen til at gjælde Paris og ikke videre. For at give et udtryk for det vil jeg fremsætte et forslag om en forandring i post 2, den kommer til at lyde: "Stortinget samtykker i, at de til reisen til og fra Paris samt opholdet dér fornødne" o.s.v. Derved indskrænkes bevilgningen til at gjælde opholdet i Paris, hvis man bestemmer sig for det, uden at reisen til provindsen medtages.

Vicepræsidenten, hr. C. Berner indtog præsidentpladsen.

Præsidenten: Hr. Martinsen har altsaa for det første foreslaaet, at antallet af repræsentanter sættes til 10; men han vil dog have dette forslag betragtet kun som subsidiært i forhold til hr. Knudsens forslag om 12. Dernæst har hr. Martinsen foreslaaet, at det i post II skal hede: "Stortinget samtykker i, at de til reisen til og fra Paris samt opholdet dér fornødne beløb udredes af" o.s.v., hvorved det altsaa bliver fastslaet at det offentlige bidrag kun skal ydes til reisen til og fra Paris og opholdet dér, men ikke til rundreisen i Frankrige.

Thorne: Jeg har bedet om ordet nærmest i anledning af det af hr. Castberg fremsatte forslag og den tilslutning, det har faaet. Jeg kan slutte mig til, hvad hr. præsident Berner har udtalt, at indbydelsen, besvaret paa den maade, vil faa en helt anden betydning, end der ligger i den. Den vilde da faa en fuldt ud officiel betydning, medens indbydelsen jo i virkeligheden ikke er udgaaet fra

parlament til parlament, men fra den franske freds- og voldgiftsgruppe til den norske. Jeg vil ogsaa bede hr. Castberg overveie, hvad franskmændene vilde komme til at sige om dette. Deputationer fra de skandinaviske lande reiser samtidig. Vi siger med god grund, at vor nationalforsamling er netop traadt sammen, og vi kan af hensyn til dens arbeide ikke sende en repræsentation som Sverige og Danmark, men tre præsidenter kan vi sende. Tror man virkelig, at man i Frankrige vil kunne opfatte dette som en gyldig grund til ikke at sende en repræsentation, naar vi har raad til under vore forhandlinger at sende tre præsidenter? Jeg tror ikke, at nogen udenlandsk nation vil kunne forstaa det. Vor fuldt berettigede grund til ikke at møde, fordi nationalforsamlingen netop er traadt sammen, vilde jo falde aldeles til jorden, hvis vi skulde sende tre præsidenter. Jeg skulde derfor henstille til hr. Castberg, om han ikke kunde forandre sit forslag derhen, at forslaget kom til at lyde paa 3 mænd, hvoraf 1 af Stortingets eller dets afdelingers præsidenter. Som jeg tidligere har udtalt fra præsidentstolen, lægger jeg ikke saa sterk vegt paa, om her sendes 20 eller 12 mand. Jeg tror, som jeg dengang sagde, at i Frankrige vil man meget godt forstaa vor grund til at sende et mindre antal. Man maa ikke dømme Frankrige efter Paris, det franske folk udenfor Paris er et arbeidsfolk, et nøgternt arbeidsfolk, som meget godt vil ikke alene forstaa, men ogsaa fuldt ud respektere, at et land med en nationalforsamling paa 117 mand ikke sender mere end 12. Jeg har i disse dage nøie overveiet denne sag, kanske nøiere end nogen anden sag i mit lange stortingsliv, og jeg er kommet til samme resultat som hr. Knudsen, at skal vi sende en saa fyldig repræsentation som 20, saa vil uvilkaarlig stortingsarbeidet derved komme til at lide i ganske betydelig udstrækning. Jeg mener, at under de omstændigheder vil der ikke kunne blive tale om at holde stortingsmøder eller møder i afdelingerne, og jeg spørger enhver, som sidder i næringskomiteerne, som har med de store budgetter at gjøre: Hvad vil ikke det sige ved behandlingen af dem at tage ud af komiteerne to mand? Jeg tror, at det lader sig ikke gjøre, de store budgetter kom simpelthen til at blive liggende til deputationen kom tilbage. Jeg hørte nok, at repræsentanten hr. Arctander udtalte, at ja, saa kan vi knappe af paa juleferierne. - Nei, lad os tage sagen saaledes som den virkelig er og vil foreligge. Jeg spørger, hvorledes kan vi knappe af paa juleferierne mere end vi gjorde ifjor? Her er repræsentanter, som har saa lang vei hjem, at skal de kunne komme hjem julaften eller juledag, da enhver gjerne vil være samlet med sin familie, vil der ikke være tale om nogen saadan afknapning af juleferierne; og det vilde ikke være rigtigt at gjøre det. Den ærede repræsentant stillede i udsigt, at udgifterne vilde komme til at dreie sig om en 4-500 kroner. Jeg vil ikke være med paa at stille noget saadant i udsigt. Det spiller ikke for mig nogen rolle, hvad det vil koste. Jeg mener, at er det tale om at hævde

Norges Ære, saa skal ikke udgifterne spille nogen rolle; men man skal heller ikke stille i udsigt, at man kan slippe ud med et beløb, som i virkeligheden ikke vil slaa til. Nei, lad os se sagen lige i øinene; sagen er saa stor, at den kan sees i øinene. Jeg mener ogsaa, at ved at gaa ned til 12 mand vil der opnaaes, hvad jeg tidligere har fremholdt, at de fleste af disse 12 kan, uden at Stortingets forhandlinger derved vil generes synderlig, deltage i den rundreise, som skal foretages efter mødet i Paris. Repræsentanten fra Kristiania, hr. Martinsen faar undskyldte, at jeg fremdeles lægger lige saa megen bet paa, at vi er repræsenteret paa denne rundreise, som paa, at vi er repræsenteret i Paris. Det er nok saa, at mødet i Paris er det egentlige hovedmøde, men jeg mener, at netop en saadan 8 dages rundreise, hvor franskmænd blander sig med skandinaver, hvor man sidder i en jernbanekupé, har anledning til i ro at tale sammen og kan drøfte og udvexle sine meninger, vil faa en ganske anden betydning for den sag, som der her er tale om, fredssagen og voldgiftssagen end det, at man sidder og hører paa nogen officielle taler under et festmaaltid. Jeg skal indskrænke mig til dette; men jeg vil slutte med at henstille til hr. Castberg at forandre sit forslag i den retning, jeg har antydet.

Castberg: Jeg skal være ganske kort. Jeg vil for det første sige, at naar den sidste ærede taler, hvis varme interesse for dette jeg fuldt ud vurderer, nu saa sterkt har anbefalet, at der skal sendes en deputation paa 12 medlemmer og samtidig lægger saadan vegt paa dette tal, da forstaar jeg ikke ganske logiken deri; thi den oprindelige argumentation for at sende en saa talrig deputation, var jo, at man skulde være repræsenteret nogenlunde saa talrig som Sverige. Men sender man 12, saa er jo det princip fuldstændig brudt. Jeg maa være enig i de udtalelser, som er faldt, at lægger man først vegt paa antallet, saa er selv 20 et knapt tal.

Der er overfor mit forslag gjort gjældende, at hvis man vedtog det, saa vilde svaret fra det norske stortings side blive altfor officielt. Jeg maa bekjende, jeg forstaar ikke ganske betydningen af den indvending. Indbydelsen er stillet til Stortinget; hvad enten man saa svarer, at Stortinget vil repræsenteres ved 20 eller et andet større antal repræsentanter, eller det svares, at det vil repræsenteres ved nogen af sine embedsmænd, saa er vel svaret lige officielt i det ene tilfælde som i det andet. Man kan gjøre gjældende, at hvis man repræsenteres ved sine præsidenter, bliver der mere honnør i det svar, som gives; men at der er nogen forskjellig karakter, maa jeg bekjende, at jeg ikke kan indse. Naar Stortinget som saadan fatter beslutning om, at indbydelsen skal besvares og modtages, saa har Stortinget officielt modtaget indbydelsen; enten det svarer ved at sende de eller de eller saamange eller saamange, det har ingen betydning ligeoverfor det spørgsmål, om Stortinget officielt modtager indbydelsen. Det modtager indbydelsen officielt,

naar det beslutter at sende repræsentanter for sig derhen, saa den indvending synes jeg ikke kan tillægges nogen særlig vægt. Saa blev det sagt, at hvis man sender saa faa som 3, saa vil det blive saa byrdefuldt for disse 3; men hvis man sender 20, tror man da, at det bliver mere end i høiden 3 af de 20, som kommer til at bære de egentlige repræsentationsbyrder i den forstand, at det bliver dem, som holder de kortere eller længere taler, som det bliver nødvendigt at holde? Jeg tror det neppe. Det bliver ikke, om jeg kan bruge det udtryk, de menige blandt de 20, som kommer til at repræsentere paa den vis, det bliver ialfald kun den eller de repræsentanter, som er sproget mægtigt, som kommer til at tage den byrde. Saa blev det sagt, at man ved ikke, om 3 præsidenter er villige til at reise. Ja, indtil det modsatte oplyses, mener jeg, at man er berettiget til at gaa ud fra, at hvis Stortinget fatter en beslutning om at ville repræsenteres, og en beslutning, som indeholder en saa sterk opfordring til sine præsidenter om at paatage sig dette, saa vil præsidentskabet sørge for, at den anmodning bliver efterkommet. Det mener jeg, man har ret til at gaa ud fra, naar intet modsat er oplyst. Da jeg lægger mere vægt paa en repræsentation paa 3 medlemmer, hvorom det udtrykkelig siges, at Stortingets høieste tillidsmænd eller tillidsmand er med, end f.eks. paa 20, saa skulde jeg ikke have noget særligt imod, som subsidiært til det af mig først fremsatte forslag, at knytte et forslag i den retning, som præsidenten antydede, saalydende: ... "en deputation, bestaaende af 3 repræsentanter, hvoraf mindst 1 af Stortingets præsidentkollegium." Præsidenten kan betragte det som subsidiært forslag fra min side.

Hr. Thorne indtog igjen præsidentpladsen.

Brandt: Siden der er fremsat saamange alternativer, vil jeg fremsætte det af mig antydede forslag, at medlemsantallet sættes til 15. Det forekommer mig imidlertid snaut nok. Jeg vil stemme for 20, men fremsætter som subsidiært forslag om, at deputationen skal bestaa af 15 medlemmer.

Præsidenten: Hr. Castberg har fremsat et subsidiært forslag saalydende: ... "en deputation, bestaaende af 3 repræsentanter, hvoraf mindst 1 af Stortingets præsidentkollegium." Hr. Brandt har fremsat forslag om, at medlemsantallet sættes til 15 istedetfor 20. Da det af mig i begyndelsen af mødet antydede eller fremlagte forslag endnu ikke er fremsat, og flere har udtalt sig for at ville stemme for det, saa skal jeg nu fremsætte det og atter referere det. Det er saalydende:

I. Stortingets Præsident bemyndiges til med Tak for Indbydelsen at meddele, at 20 Medlemmer af Stortinget vil fremmøde.

II. Stortinget samtykker i, at det til Reisen og Fremmødet fornødne Beløb udredes af de til tilfældige

Statsudgifter bevilgede Midler. Beløbet bliver at disponere efter nærmere Anordning af Præsidentkollegiet.

III. Præsidentkollegiet bemyndiges til under Samarbejde med Stortingets Freds- og Voldgiftsgruppe at træffe endelig Bestemmelse om, hvilke Medlemmer af Stortinget der kommer til at deltage.

Vogt: Jeg vil kun fremsætte det forslag, som jeg allerede antydede ved mødets begyndelse. Jeg skal ikke give nogen nærmere begrundelse af det, da jeg allerede har gjort det tidligere, men jeg tillader mig altsaa at fremsætte det.

Andersen: Jeg agter at stemme for præsidentens forslag, altsaa for 20 medlemmer, men naar jeg gjør det, er det under den bestemte forudsætning, at man ved valget af disse udsendinger tager hensyn til, at de forskjellige samfundsstillinger og de forskjellige landsdele bliver repræsenteret ogsaa her. Jeg kan ikke forstaa den tanke, som har været oppe, at man skal bare sende folk, som kan tale det franske sprog. Det vil jo bare blive folk, som ikke er repræsentanter for det hele land men kun for endel af vort land. Jeg skjønner ikke, at man skal være saa rød for sit norske sprog. Det er noksaa rart. Naar franskmændene kommer hid, ser det ikke netop ud for, at de er røde for at tale fransk. Jeg skal bare minde om, at ifjor vinter var vi indbudt her til at overvære et foredrag i brødrene Hals's sal, hvor vedkommende holdt sit foredrag paa fransk; men naar vi skal til Frankrige, ja, saa maa vi kunne tale fransk; for det gaar ikke an at tale norsk, det skulde være altfor simpelt. Som sagt, jeg stemmer for præsidentens forslag kun under den forudsætning, at der bliver taget alle mulige hensyn i den retning. De andre forslag kan jeg ikke stemme for netop af det hensyn.

Præsidenten: Hr. Vogt har nu fremsat følgende forslag: "Præsidenten anmodes om med erkjendtlige tak for den modtagne skrivelse af 16de juni d.a. at meddele formanden i den franske parlamentariske freds- og voldgiftsgruppe, at hensynet til Stortingets arbejde og arbejdsordning desværre umuliggjør fremmøde af noget af dets medlemmer ved de forestaaende festligheder i Paris."

C. Berner: Det er kun et ganske kort svar, jeg vil faa lov til at give til en bemærkning af hr. Castberg. Hr. Castberg sagde i anledning af, hvad jeg tidligere havde ytret, at han mente at kunne gaa ud fra som givet, at hvis forsamlingen vedtog hans forslag om, at Stortinget skulde lade sig repræsentere ved 3 præsidenter, saa vilde præsidenterne føle sig forpligtet til at efterkomme en saadan beslutning. Det tror jeg, naar det gjælder en sag af denne beskaffenhed, ikke kan siges medrette. Jeg skal ikke gaa i detalj; men jeg tror, hr. Castberg vil indrømme, at der kunde være omstændigheder, som var

afgjørende baade for den ene og anden til at svare nei ligeoverfor et saadant krav. Man kan komme i den situation, om en saadan beslutning fattes, at den ikke vil kunne effektueres.

Prebensen: Jeg vil i anledning af hr. Castbergs bemerkning faa lov til at udtale, at jeg tiltræder ganske, hvad hr. Berner nu i saa henseende anførte. Jeg tror, at jeg for mit vedkommende ialfald maatte tage under overveielse, om jeg i tilfælde vilde kunne deltage i en repræsentation, som blot bestod af 3 af tingets præsidenter. Siden jeg har ordet, skal jeg kanske tilføie, at jeg har meget nøiagtig overveiet sagen, tænkt paa den, helt fra isommer, og jeg er kommen til det resultat, at jeg vil stemme mod enhver repræsentation af de grunde, som har været fremført for den samme mening, som jeg har. Det, som er udtalt af hr. Bratlie, er i saa henseende ganske stemmende med min opfatning. Jeg tror, at man adskillig overdriver det nationale hensyn, og jeg tror ikke, vort lands interesser vilde lide noget væsentligt, om vi svarede - selvfølgelig i høflige og pyntelige udtryk -, at vi var forhindret fra at deltage paa grund af de omstændigheder, som har været fremholdt, specielt Stortingets arbeide og den eiendommelige arbejdsordning i vor forsamling. Skal vi imidlertid repræsenteres, saa er det min tro, at vi burde repræsenteres af et antal, som nærmede sig det svenske og danske, og ikke under 20. At møde frem med 10, 12 eller 15 medlemmer forekommer mig hverken at være fugl eller fisk. Da kunde man ligesaa gjerne gaa ned til et antal paa 5 eller kanske paa 3; men det vil jeg heller ikke anbefale. Skulde 3 medlemmer møde frem, specielt 3 præsidenter, saa blev byrden, tror jeg, ganske væsentlig, meget meget større, end de fleste af mine herrer maaske gjør sig forestilling om. Der er faldt i min haand en bog, som er udkommen i Sverige af en forfatter, som heder Sjøstedt, og som skildrer d'Estournelles de Constant's personalia, saavidt jeg har opfattet bogen. Jeg har forresten ikke faaet læst den gjennem ord til andet, jeg har bare seet i den hist og her; jeg fik den nemlig først sendt igaaftes. Jeg opfatter bogen i grunden som en reklame for hele tilstelningen. Den indeholder programmet, og det program er saa eiendommeligt, at jeg tror, det kunde have sin interesse at nævne det, siden vi nu her taler for lukkede døre. Det heder, at den 26de november, som forøvrig af hr. Berner oplyst i begyndelsen af debatten idag, skal man samles i Paris, og da skal banketten for de skandinaviske gjæster finde sted. Det samme ceremoniel skulde saa nøie som mulig iagttages for de skandinaviske grupper som for engelskmændene ifjor. Programmet for de 6 dages ophold er: modtagelse af præsident og madame Loubet i Elyséepaladset, seanser i senatet og deputeretkammeret, modtagelse hos deputeretkammerets præsident (den gamle Henri Brisson), hos Paris' handelskammer, hos "stadsfullmægtige i Paris' rådhus" - bogen er skrevet paa svensk, det er altsaa hos

de kommunale myndigheder i Paris - hos guvernøren af Banque de France, i det franske institut, hos "Comité Republicain de Commerce et de l'Industrie", i automobilklubben og endelig udflugt til Versailles samt en skandinavisk dramatisk soiré, "en l'honneur du génie scandinave". Det var de 5 dage. Opholdet skulde udstrækkes til 1ste december. Det er lidt afvigende fra, hvad hr. Berner oplyste; men hr. Berners oplysninger er jo komne direkte og er derfor formodentlig rigtige.

C. Berner: Det er jo muligt, at det program, som i sin tid blev sendt Stortingets præsidentskab, har undergaaet nogen forandringer i det sidste; men det bliver ingen væsentlig forskjel.

Prebensen: Det kan jo ogsaa være tilfældet. Altsaa opholdet i Paris skulde udstrækkes til 1ste december. Da skulde modtagelse finde sted hos den norsk-svenske envoyé Åkerman i ministerhotellet, og saa skulde samme dags aften de, som dertil har tid og lyst, afreise sydover. Rundreisen skulde gaa til Tours, Angoulême, Bordeaux, Toulouse, Marseille, Nizza, Lyon og Dijon, og paa hvert af disse steder skulde de reisende, som det heder, hyldes med officielle fester, banketter og modtagelser. Maa jeg saa spørge, om mine herrer tror, at 3 herrer kan varetage de repræsentative pligter, som et saadant program paalægger.

Arctander: Jeg vil faa lov til at sætte fingeren paa, at i den fremstilling af programmet, som den sidste ærede taler oplæste, heder det udtrykkelig, at deltagelse i rundreisen udenfor Paris paaregnes fra de medlemmer, som dertil har lyst og tid. Der er min opfatning af, hvorledes forholdet er med hensyn til den del af programmet, stadfæstet. Jeg har grund til at tro, at denne mand har sine oplysninger direkte fra den bedste kilde i Paris. Brochuren maa vel være skrevet for at tjene som vejledning efter initiativ fra Paris.

Carl Stousland: Jeg tillader mig at gjøre det spørgsmaal, om ikke denne sag nu efter noget over 3 timers debat kunde ansees moden til afgjørelse.

Præsidenten foreslaar, at der først voteres over hr. Castbergs forslag som det videstgaaende, idet det gaar ud paa at sende 3 præsidenter, dernæst over hr. Castbergs subsidiære forslag, som gaar ud paa, at der mindst skal sendes én præsident. Dernæst vil jeg foreslaa, at der voteres over første del af det af præsidentkollegiet udarbejdede og nu fremsatte forslag. Forsaavidt dette ikke vedtages, bliver der at votere over hr. Brandts forslag. Hvis dette ikke bifaldes, saa voteres der over hr. Knudsens forslag og hvis heller ikke det bifaldes, saa over hr. Martinsens. Senere kommer vi til post II og III. - Hvis ikke noget af forslagene skulde blive bifaldt, voteres der tilslut over hr. Vogts forslag.

Solberg: Jeg havde tænkt, at præsidenten vilde befølge den fremgangsmaade at lade stemme over det høieste antal først, og at man saa efterhaanden skulde komme til hr. Castbergs forslag. Da hr. Castbergs principale forslag har faaet saa liden tilslutning, vil jeg tillade mig, hvis man af hensyn til det skulde være nødsaget til at befølge præsidentens voteringsorden, at henstille til hr. Castberg at frafalde sit principale forslag, der dog ikke har nogen udsigt til at gaa gennem.

Præsidenten: Forslagene er nu optagne til votering.

Castberg: Det maatte vel i tilfælde være med Stortingets samtykke; for sagen er jo optagen. Jeg var selv inde paa den tanke efter præsident Berners og præsident Prebensens udtalelser, som muligens kunde forstaaes derhen, at de var uvillige til i tilfælde at reise; men det er muligt, at jeg har misforstaaet dem i det. Jeg skulde være tilbøielig til at efterkomme den henstillen for det principale forslags vedkommende.

Holsen: Præsidentens forslag til voteringsorden passer netop for mit standpunkt. Jeg vil principalt stemme for hr. Castbergs subsidiære forslag og subsidiært for præsidentkollegiets forslag. Det, jeg sidst vilde stemme for, er altsaa mellemforslaget.

Frisak: Mit standpunkt falder ganske sammen med hr. Holsens; men da troede jeg, det var det rigtige, at hr. Vogts forslag - ingen repræsentation - først kom under votering, og at det saa gik den vei, præsidenten har antydnet.

Præsidenten: Nei, jeg tror ikke, det gaar an. - Da hr. Castbergs principale forslag er optaget, skal jeg indhente Stortingets samtykke til, at hr. Castberg nu kan tage sit forslag tilbage. Forsaavidt ingen udtaler sig derimod, anser jeg Stortingets bifald givet til, at Hr. Castberg tager sit principale forslag tilbage. - Ingen saadan udtalelse er fremkommen. - Som første voteringsthema foreligger da efter den af præsidenten foreslaaede voteringsmaade hr. Castbergs Forslag, tidligere hans subsidiære forslag.

Castberg: Jeg har ikke noget imod den af præsidenten foreslaaede voteringsmaade, naar undtages, at det synes mig, at der er adskilligt, som taler for, hvad der var antydnet her fra et andet hold, at hr. Vogts forslag først kommer under votering.

Arctander: Nei, det gaar umulig an at sætte hr. Vogts forslag først under votering. Hvis Hr. Vogts forslag ved den votering ikke skulde blive bifaldt, og man saa forkastede alle de andre forslag, hvor stod man da? Hvis

hr. Vogts forslag forkastes, skal man altsaa møde. Hr. Vogts forslag gaar nemlig ud paa, at man ikke skal møde. Forkastes det, saa skal man altsaa møde, men som sagt forkastes da ogsaa de øvrige forslag, hvor staar man da? Nei, man faar nok tage det positive først og saa det negative.

Castberg: Det forekommer mig, at situationen da bliver den samme, som den saa ofte er her i salen, at den sidste votering bliver en alternativ votering mellem de to positive forslag, som tilsidst foreligger.

Præsidenten: Jeg tror ikke det. Præsidenten fastholder sit Forslag af de grunde, som hr. Arctander har nævnt, at vi kan komme til at staa her uden nogen beslutning.

Vogt: Jeg vilde sige ganske det samme, som hr. Arctander gjorde gjældende. Jeg har i en forsamling overværet netop den situation, og den var høist pinlig. Jeg er ganske enig med hr. Arctander i, at det ikke gaar an først at vedtage, at man skal møde, og saa bagefter forkaste alle forslag om, at man skal lade sig repræsentere. Det gaar ikke an.

Hagerup Bull: Der kunde ganske vist indvendes her, at hr. Vogts forslag ogsaa indeholder noget positivt, nemlig en beklagelse over, at man ikke kan afgive møde, og at der ikke vilde være skeet nogen større ulykke, om alle forslag var nedvoteret og ingen beslutning var fattet, hvoraf følgen altsaa vilde blive den, at man hverken sagde det ene eller det andet. Resultatet maatte da alligevel blive det, at præsidenten maatte meddele, at man ikke kunde modtage indbydelsen, uden at dette var positivt besluttet i Stortinget. Men jeg tror, at forsamlingen vil være enig om, at man ikke kan blive staaende ved det blot negative, men at man, hvis man ikke vil møde, maa give en udtalelse af Stortingets beklagelse over, at man ikke kan møde. Derfor er det nødvendigt at faa hr. Vogts forslag tilslut.

Præsidenten: Da ingen yderligere indvending er gjort, vil der blive fremgaaet paa den af præsidenten foreslaaede maade. Hr. Castberg har anmodet om, at hans forslag maa blive refereret en gang til, inden der voteres over det. Det gaar ud paa, at der sendes en deputation bestaaende af tre repræsentanter, hvoraf mindst én af Stortingets præsidentkollegium.

Votering:

- 1) Castbergs Forslag blev mod 23 Stemmer ikke bifaldt.

Præsidenten: Der voteres nu over præsidentkollegiets forslag, som gaar ud paa, at der sendes 20 repræsentanter.

Hans Hansen: Agter ikke præsidenten her at benytte navneoppraab? Det er kun en henstillen. Det er en noksaa stor sag dette.

Præsidenten: Saa skal ske.

2) Præsidentkollegiets forslag Post I saalydende:
"Stortingets præsident bemyndiges til med tak for indbydelsen at meddele, at 20 medlemmer af Stortinget vil fremmøde" - blev med 57 mod 56 stemmer ikke bifaldt.

De 57 herrer var: Aaen, Myrvang, Larsen Ullenrød, Strengenhagen, Godske Nielsen, Skjulestad, Rysstad, Grændsen, Langemyr, Jørgen Knudsen, Aklestad, Herman Jacobsen, Jahren, P. Pedersen, Thorne, Adolf Pedersen, Jelsa, Austbø, Aarstad, Foshaug, Brønne, Rinnan, Bergan, Riddervold-Jensen, Rønneberg, Bøhn, Hagerup Bull, Prebensen, Lehmkuhl, Brynildsen, Brunchorst, Taraldset, Schreuder, Fraas, Sælen, Rongved, Gerhardsen, P. Hansen, Skilbred, Grevi, Tveiten, Backer, Strand, Aas, Engen, H. Berg, Bratlie, Martinsen, Hermansen, Vogt, Castberg, Hougen, Hans Hansen, Ruud, Solberg, Egede-Nissen, Wrangell.

De 56 herrer var: Nergård, Haug, Graarud, Oppen sen., Frisak, Olsen, Oppen jun., A. Berge, Bryggesaa, Th. Stousland, Foss, Iversen, Andersen Grimsø, Arctander, Bjørnaali, Jørgensen, Havig, Langeland, Hestnæs, Tokle, Børresen, C. Berner, Carl Stousland, Bergesen, Vinje, Hognestad, J. Berge, Lind Johansen, Eriksen, Andr. Berg, Halvorsen, Bothner, Galtvik, Foosnæs, Inderberg, Hoff, Wolden, Fjermstad, Sivertsen, Hansson, Holtsmark, Brandt, Kahrs, Holsen, Lind, Svendsbøe, Ødegaard, Enge, H. Jacobsen, Gillebo, Arnesen, Opdahl, Andersen, Bernhard Hanssen, Suhrke, Thallaug.

Fraværende ved denne og den følgende votering: Konow, Thoresen (syg), Kleppen (syg), Heistein (syg).

3) Brandts forslag, enslydende med præsidentkollegiets forslag, men med forandring af tallet 20 til 15, bifaldtes med 66 mod 47 stemmer.

De 66 herrer var: Skjulestad, Andersen Grimsø, Bjørnaali, Jørgensen, Havig, Langeland, Aklestad, Hestnæs, Tokle, Børresen, C. Berner, Carl Stousland, Bergesen, Vinje, Jelsa, Hognestad, J. Berge, Lind Johansen, Eriksen, Andr. Berg, Rinnan, Halvorsen, Bothner, Galtvik, Foosnæs, Inderberg, Hoff, Wolden, Bergan, Fjermstad, Sivertsen, Hansson, Rønneberg, Holtsmark, Brandt, Lehmkuhl, Kahrs, Taraldset, Holsen, Lind, Svendsbøe, Skilbred, Grevi, Tveiten, Engen, Ødegaard, Enge, H. Jacobsen, Gillebo, Arnesen, Opdahl, Bernhard Hanssen, Suhrke, Thallaug, Nergård, Haug, Graarud, Oppen sen., Olsen, Strengenhagen, Oppen jun., A. Berge, Bryggesaa, Th. Stousland, Foss, Iversen.

De 47 herrer var: Rysstad, Grændsen, Langemyr, Arctander, Jørgen Knudsen, Herman Jacobsen, Jahren, P. Pedersen, Thorne, Adolf Pedersen, Austbø, Aarstad, Foshaug, Brønne, Riddervold-Jensen, Bøhn, Hagerup Bull,

Møde for lukkede dører, Stortinget 21. oktober 1904

Prebensen, Brynildsen, Brunchorst, Schreuder, Fraas, Sælen, Rongved, Gerhardsen, P. Hansen, Backer, Strand, Aas, H. Berg, Bratlie, Martinsen, Hermansen, Vogt, Castberg, Hougen, Hans Hansen, Ruud, Andersen, Solberg, Egede-Nissen, Wrangell, Aaen, Myrvang, Frisak, Larsen Ullenrød, Godske Nielsen.

Præsidenten: Jeg skal forhøre, om hr. Martinsen fastholder sit forslag til post II.

Martinsen: Ja. Jeg vil henstille, at det bliver referert engang til.

Præsidenten: Hr. Martinsens forslag er saalydende: "Stortinget samtykker i, at det til reisen til og fra Paris samt opholdet der fornødne beløb udredes af de til tilfældige statsudgifter bevilgede midler. Beløbet bliver at disponere efter nærmere anordning af præsidentkollegiet." Forskjellen fra komiteens indstilling er altsaa den, at reisen indskrænkes til Paris og ikke kommer til at gjælde provinsen.

Brandt: Hvordan skal det forstaaes? Er man altsaa absolut nødt til at komme tilbake straks, eller kan man reise videre, naar det sker uden udgift for staten?

Martinsen: Jeg ved ikke, om det gaar an at optage debat nu; men jeg vil sige, at det mener jeg bliver afgjort, naar Stortinget behandler andragenderne om permission. Da fastsætter Stortinget den tid, man kan være borte. Forresten er det forudsætningen for mit forslag, at man kun skal reise til Paris og ikke til provinsen.

Votering:

4) Ved alternativ votering mellem præsidentkollegiets indstilling under post II - saalydende:

"II. Stortinget samtykker i, at det til reisen og fremmødet fornødne beløb udredes af de til tilfældige statsudgifter bevilgede midler. Beløbet blir at disponere efter nærmere anordning af præsidentkollegiet." - og hr. Martinsens forslag - saalydende: "Stortinget samtykker i, at det til reisen til og fra Paris samt opholdet der fornødne beløb udredes af de til tilfældige statsudgifter bevilgede midler. Beløbet bliver at disponere efter nærmere anordning af præsidentkollegiet" - bifaldtes den første mod 17 stemmer.

5) Præsidentkollegiets indstilling under post III bifaldtes enstemmig.

Præsidenten gaar ud fra, at den beslutning, som her er fattet, kan offentliggjøres, hvorimod forhandlingerne, som her har været ført, ikke vil blive at offentliggjøre eller omtale.

Suhrke: Selvfølgelig vel uden at opgive stemmetallet for de forskellige forslag?

Præsidenten: Selvfølgelig kun den beslutning, som er fattet.

Prebensen: Er det værdt at gjøre det, forinden det er endelig ordnet? Jeg kunde jo tænke mig muligheden af, at man ikke kunde opdrive 15 mand. Forundersøgelser er anstillet, men det er ikke ganske givet. Jeg tror, det vilde være det bedste, at beslutningen blev hemmeligholdt, indtil sagen er endelig ordnet.

Vogt: Det er vist ganske upraktisk at tænke sig, at beslutningen skulde kunne holdes hemmelig, og har man først flertal for, at der skal sendes 15 mand, maa de vel ogsaa altid kunne skaffes.

C. Berner: Præsidentens forslag er vel det rimeligste. Jeg mener, at beslutningen bør offentliggøres straks - selvfølgelig uden opgaven af noget stemmetal - og det bl.a. af den grund, at der er saa lang tid hængaet, siden indbydelsen kom, at det nu er paakrævet, at den fungerende præsident straks pr. telegraf afgiver svar til d'Estournelles de Constant, og da kan der ikke være det mindste i veien for samtidig at offentliggjøre beslutningen her hjemme.

Præsidenten: Da ingen flere har forlangt ordet, gaar præsidenten ud fra, at han har forsamlingens bifald til at beslutningen kan offentliggøres.

Mødet hævet kl. 20.40.
